

A kollektív cselekvés gazdasági és társadalmi okai és mintázatai Magyarországon 2010 és 2022 között

Tudományos Diákköri dolgozat

Jankovits András

Gazdaság- és pénzügy-matematikai elemzés

5. évfolyam

Konzulens: Katona Márton Tamás

Absztrakt

A dolgozat a 2010 és 2022 között Magyarországon megvalósult tüntetéseket befolyásoló tényezőket veti össze a nemzetközi és hazai szakirodalomban szereplő trendekkel, valamint kiegészíti azt a különböző gazdasági és politikai tényezőkkel. A kutatás feltárja azokat az okokat, amelyek tüntetésekhöz vezettek 2010-es évek Magyarországon, csoportosítja a tüntetéseket azok tartalma, szervezői, részvételi adatai és egyéb szempontok alapján. Emellett vektor hibakorrekciós modell (VECM) segítségével elemzi a tüntetések hatását, a kapcsolat irányát a kollektív cselekvés, mint az egyes intézkedésekre való válaszreakció, a politikai aktorok népszerűsége, és egyes gazdasági mutatók között. A dolgozat szignifikáns negatív kapcsolatot talált a kormánypárt támogatottsága és a tüntetések darabszáma között, azonban nem tudta megerősíteni a tüntetések gyakorisága és az érzékelt gazdasági helyzet közti kapcsolatot. A kutatás fontos eredménye egy, a 2010 áprilisa és 2022 áprilisa közötti, 694 tüntetést tartalmazó adatbázis.

Kulcsszavak: tüntetés, kollektív cselekvés

JEL-klasszifikáció: D72, P37

A KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTERIUM ÚNKP-23-2-I-CORVINUS-118.
KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK A NEMZETI KUTATÁSI,
FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT SZAKMAI
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.

Tartalom

Absztrakt	i
Bevezetés.....	1
1. A kollektív cselekvés, és annak intézményi megközelítése	3
2. A tüntetések, mint a kollektív cselekvés megnyilvánulásai	6
2.1. A tüntetések fajtái	6
2.2. A tüntetéseket kiváltó tényezők.....	8
2.3. A rezsim reakciója a megmozdulásokra	9
2.4. A tüntetések jellemzői Kelet-Közép-Európában és Magyarországon	9
3. Módszertan.....	13
3.1. A tüntetések mérése	13
3.2. Az adatbázis, a tüntetésekhöz rendelt változók	14
3.3. A VEC (vektor hibakorrekción) modell.....	16
4. Eredmények.....	18
4.1. Időrendi áttekintés	18
4.2. Az időszakon átívelő trendek, a tüntetések általános jellemzői	20
4.3. Sorozatos tüntetések, mint ismételt játékok	25
4.4. A tiltakozások kapcsolata a párttámogatottsággal és egyes gazdasági mutatókkal.....	26
4.5. Egy sikeres tüntetéssorozat: a „netadó” elleni megmozdulások	29
4.6. Kormánypárti tüntetések	30
5. Összefoglalás.....	31
Hivatkozásjegyzék	33
Mellékletek.....	37
A Melléklet: a tüntetéseket tartalmazó adatbázis kivonata	37
B Melléklet: a VEC modellek adatai.....	37

Ábrajegyzék

1. ábra: Dalton modellje (Marsh alapján) a politikai cselekvés fajtáiról. Forrás: saját szerkesztés, Dalton (1988, 63. o.) alapján.....	7
2. ábra: A tüntetések darabszáma (bal), és részvételi adatai (jobb) a vizsgált időszak során. Forrás: saját szerkesztés, az A mellékletben hivatkozott adatbázis alapján. (Megj.: a 2010-es és 2022-es adat csak az év vizsgált részének tüntetéseit tartalmazza. A piros sávok az országgyűlési választások éveit jelzik.)	21
3. ábra: a tüntetések héten belüli (bal), illetve éves (jobb) részvételi adatainak a megoszlása, a 10 ezer fő alatti tüntetéseket vizsgálva. Forrás: saját szerkesztés az A mellékletben található adatbázis cikkei alapján.....	22
4 ábra: a tüntetések szervezők szerinti megoszlása az időszakban, évenként kumulálva, darabszám (bal) és arány (jobb) szerint. Forrás: saját szerkesztés az A mellékletben található adatbázis cikkei alapján.....	23
5. ábra: a tüntetések téma szerinti megoszlása az időszakban, évenként kumulálva, darabszám (bal) és arány (jobb) szerint. Forrás: saját szerkesztés az A mellékletben található adatbázis cikkei alapján.....	24
6. ábra: Lecsengő és növekvő résztvevőszámú tüntetések. Forrás: saját szerkesztés az A mellékletben található adatbázis cikkei alapján.	26
7. ábra: a tüntetések darabszámát mérő változó impulzusválasza az egyes modellekben, a kormánypart támogatottságát érő sokkra. Forrás: saját szerkesztés a szezonális kiigazítással (bal) és anélkül (jobb) épített VEC modell alapján.....	27
8: A tüntetések darabszámának variancia-dekompozíciója. 4 időszakra előre, szezonálisan kiigazított (bal), illetve nem kiigazított (jobb) modelre. Forrás: saját szerkesztés a két VEC modell variancia-dekompozíciója alapján.....	28

Bevezetés

Magyarországon 2010 óta a Fidesz-KDNP Pártszövetség kormányoz, egy szűk periódustól eltekintve a parlamenti székek több, mint kétharmadát birtokolva (NVI, 2017). Ez a folytonosság hosszú távon elemezhetővé teszi az időszak alatt megvalósult tüntetéseket, mint a kollektív cselekvés megnyilvánulásait. A tüntetések, demonstrációk vizsgálata a dolgozat megírásának időpontjában kifejezetten aktuális: jelenleg is több tízezres (adott esetben százezres) tüntetések zajlanak a kormány ellen. A demonstrációk végigkísérték az elmúlt másfél évtizedet, változatos célokkal és módszerekkel. A szakirodalom alapján általánosan is megállapítható, hogy a tüntetések egy újfajta állampolgári magatartást, az állampolgári részvétel egy új szintjét jelentik (Dalton, 2008; Dimitrova, 2018). Magyarországon nem készült az elmúlt időszak trendjeit általánosan vizsgáló tanulmány, a tüntetésekkel foglalkozó kutatások, elemzések csak azok egyes aspektusait vizsgálták (pl. Bene, 2014; Bátorfy et al, 2020; Mikecz, 2020). A dolgozat kutatási ambíciója a magyarországi tüntetések főbb jellemzőinek meghatározása, azok összehasonlítása a nemzetközi trendekkel. A dolgozat vizsgálja a tüntetések darabszámának (és az azokon résztvevők számának) a kapcsolatát egyes gazdasági mutatókkal, illetve a kormánypárt népszerűségével, a bizonytalanok arányával..

A kutatási célnak megfelelően dolgozatban ismertetem a kollektív cselekvés intézményi megközelítését elsősorban Elinor Ostrom alapján. A tüntetésekkel kapcsolatos nemzetközi és hazai szakirodalom alapján felvázolom a tüntetésekkel, mint a politikai cselekvés nemkonvencionális formájával kapcsolatos modelleket és trendeket. Ismertetem a közép-kelet-európai tüntetések általános jellemzőit, a nyugat-európai tüntetésektől eltérő jellegzetességeiket. A szakirodalom állításait empirikusan is tesztelem: az Index.hu, a MagyarNemzet.hu és a Telex.hu internetes hírportálok alapján létrehozok egy adatbázist, amely a tüntetéseket azok időpontja, szervezője, a tüntetésen résztvevők száma és a tüntetések célja alapján kategorizálja. Az adatbázis és más tanulmányok segítségével bemutatom a vizsgált 3 ciklus jellemző megmozdulásait, és a ciklusokon átívelő trendeket, elsősorban a tüntetések szervezőit és céljait vizsgálva. A tüntetések idősoros elemzésére, a tüntetésekre ható tényezők tesztelésére vektor hibakorrektív modell (VECM) építék, amelynek változóit sokkolva tesztelem az egyes események hatását a tüntetések számára, illetve vizsgálom az egyes változók előrejelzési hibájának variancia-felbontását. A kutatás fő hipotézise (Dalton, 1988 alapján), hogy a kormánypártok támogatottsága és a tüntetések száma, illetve az azokon résztvevők száma közötti kapcsolat negatív. További hipotézis az egyes gazdasági mutatók és a tüntetések

gyakorisága közti pozitív kapcsolat. Az adatbázis alapján vizsgálom Mikecz (2020) megállapítását a politikai pártok tüntetéseken való csökkenő részvételéről. A kutatás feltáró jelleggel vizsgálja a tüntetések jellemzőit. A vizsgált témakörök a tüntetések létszáma, héten belüli, éves és ciklusok közötti megoszlása, a szervezők, a tüntetés témája és a részvételi adatok közti összefüggések.

Az elmúlt bő évtized három parlamenti ciklusának (2010-2022) megmozdulásairól, tüntetéseiről több kutatás és cikk született, azonban ezek a tüntetéseket egy adott aspektusból, esetleg szűkebb időtávon vizsgálták. A legfontosabb, az időszak műveit ismertető mű Mikecz Dániel 2020-as „Semmit rólunk nélkülünk. Tüntetések, politikai aktivizmus az Orbán-rezsim idején” könyve (Mikecz, 2020), amely a tüntetéseket csoportosítja, és az időszakon átívelő trendeket is vizsgálja. A könyv fontos forrás a tüntetések időrendi áttekintéséhez, és azok céljainak csoportosításához. A dolgozat hozzáadott értékét a tüntetéseken megnyilvánuló kollektív cselekvés számszerűsítése jelenti, ezáltal a trendek nem csak általánosan, hanem kvantitatív eszközökkel, idősorosan is bemutatathatóak és elemezhetőek. A kutatás fontos eredménye egy 694 tüntetést azonosító adatbázis létrehozása, amely tartalmazza a tüntetések alapvető jellemzőit, és ezáltal megkönnyíti a magyarországi demonstrációk elemzését. Az adatgyűjtés módszerének, és így a dolgozatnak is egyértelmű limitációja, hogy a tüntetéseket cikkek alapján definiálta, így számos – elsősorban vidéki – megmozdulás nem lett rögzítve, továbbá a tüntetésekről készült hiányos beszámolók is megnehezítik azok kvantitatív elemzését. A nagyszámú rögzített tüntetés azonban ezt részben ellensúlyozva biztosítja az elemzés robusztusságát.

1. A kollektív cselekvés, és annak intézményi megközelítése

A kollektív cselekvés „több egyén összehangolt cselekvése egy kollektív jószág megszerzése céljából” (Gedeon és Katona, 2020). Korábban a politikatudomány egyik alapvető elképzelése volt, hogy ha egy csoport tagjainak haszna származik egy adott intézkedésből, kollektíven fel fognak lépni annak megvalósulásáért (Ostrom, 2000, 137. o., Olson, 1965, 1. o.). A kollektív cselekvésben részt vevők mellett azonban megjelenhetnek a potyautasok is. Ők hiába tartják vonzónak a kollektív cselekvés célját, nincsenek ösztönözve erőfeszítést kifejezni annak elérésére (Hellmeier and Weidmann, 2020, 82. o.).

A kollektív cselekvés és a potyautas magatartás megmagyarázására több modell létezik és számos kísérletben vizsgálták játékelméleti eszközökkel. A közös cél elérése, egy adott közjószág létrehozása kollektív cselekvésként elemezhető egy n játékos által játszott játékként, amelyben az egyéni és a kollektív érdek közötti kapcsolatot vizsgáljuk (Hardin, 1971, 472. o.). Az így megalkotott játékok segítségével, azok ismételtesével akár sorozatosan is vizsgálható a társadalom tagjainak (a kísérleti alanyoknak) az együttes erőfeszítése, a kísérlet ismételése lehetővé teszi a reagálást a többiek előző időszakbeli viselkedésére. A kollektív cselekvést leíró, megmagyarázó modellek közül a közlegelők tragédiáját, a fogolydilemmát és Olson elméletét ismertetem vázlatosan.

A közlegelők tragédiájának elméletét Garrett Hardin (1968) fogalmazta meg. Az eredeti példában egy közösen használt legelőn tartanak pásztorok marhákat. Ahogyan Hardin kifejti, az „elszámolás napját” megelőző időkben az instabilitás (például a háborúk miatt) egyensúlyban tartotta a rendszert, korlátozva az állatok számát. Stabil körülmények között a farmernek megéri minél több marhát tartani (hiszen eladásukból hasznot szerez), azonban az általa (és a hozzá hasonlóan racionális többi farmer által) tartott egyre több állat kimeríti a legelőt, és bekövetkezik a „tragédia” (Hardin, 1968, 1244. o.). A fogolydilemma típusú játékokban két (n) játékos választhat döntési szituációk közül. Ha mindenki a számára egyénileg racionális döntést választja, a játékosok összességében rosszabb helyzetbe kerülnek (alacsonyabb lesz a kifizetésük), mintha kooperálnának (Ostrom, 2000, 144. o.). A fogolydilemmát ismételten lejátszva a szereplők tapasztalata, illetve a többiek egyéni cselekvésére való reakciója is beépíthető a kísérletbe.

A fogolydilemma-típusú játékokban tehát egyénileg a potyautas-magatartás racionális, míg kollektívan az együttműködéssel járnak jól a játékosok. A potyautas-magatartás így a kollektív

cselekvés akadályává válhat, a társadalom (a kísérletekben a fókuszcsoporthoz) tagjai ugyanakkor büntethetők is a közös cselekvésből kimaradókat. Hermann és kutatótársai 15 különböző helyszínen végeztek kísérleteket, amelyek során domináns stratégia volt a potyautas-magatartás, és a kísérletek egy részében lehetséges volt a másik büntetése is. A kísérletsor eredménye az lett, hogy egyes résztvevők nem csak a potyautasokat büntették, de előfordult egyfajta „antiszociális büntetés” is. (Ebben az esetben a résztvevők nem csak a potyautasokat, hanem mindenki büntettek.) Az antiszociális büntetés jelenléte negatívan korrelált a jogállamiság szintjével az egyes országokban (ahol a kísérleteket végezték), és a résztvevők együttműködési szintjével is (Herrmann et al., 2008). A szerzők érvelése szerint az informális szankciók jobban működnek hatékony formális intézmények mellett, és azokat kiegészítik, nem helyettesítik. Az eredmények alapján az informális fellépésnek – a büntetéseket tekinthetjük ilyennek – nagyobb a hatékonysága fejlettebb formális intézményrendszer mellett.

A büntetések is vizsgálhatóak fogolydilemmaként: egyénileg marginális hatása van a demonstrációkban való részvételnek, az legfeljebb közvetetten változtathat a kifogásolt policyn. A büntetésen való részvétel erő kifejtését igényel, és a sikeres kollektív cselekvés (a célját elérő büntetés) az azon részt nem vevő számára is pozitív eredménnyel jár. Így a büntetésekkel kapcsolatban a potyautas-magatartás racionális. Ha azonban senki nem vesz részt a megmozduláson, az nem valósul meg, és így a kollektív cél elérését sem mozdítja elő.

Mancur Olson 1965-ös, „A kollektív cselekvés logikája” (*The logic of collective action*) című munkájában a korábbi konszenzussal szemben megállapította, hogy a racionális egyének nem lépnek fel a közös cél megvalósításáért (Olson, 1965, 2. o.). Olson a szervezeteket azok érdeke, az általuk elérni kívánt cél alapján közelíti meg. A szervezetet a versenypiachoz hasonlítja, megkülönböztetve a magán- és közérdeket. Példája közlegelők tragédiájához hasonló: a többet termelő vállalatok nagyobb kínálata alacsonyabb árhoz vezet, ami az összes vállalatnak rossz (Olson, 1965, 9. o.). Az egyéni, racionálisan cselekvő játékosnak nem éri meg csatlakoznia a kollektív cselekvéshez, hiszen kimaradóként is hasznot húzhat a (többiek által megvalósított, kiharcolt) sikeres kollektív cselekvésből (Olson, 1965, 14. o.). Ha a büntetéseket olsoni megközelítésben vizsgáljuk, a fogolydilemma alapú megközelítéshez hasonlóan lényegében értelmetlen részt venni a kollektív cselekvésnek ebben a formájában, hiszen a demonstrálás várható egyéni haszna minimális (sőt, akár negatív is lehet, ha a megmozdulás illegális).

A büntetések tehát megközelíthetőek egy olyan játékként, ahol egyénileg nem racionális a részvétel, a potyautasság problémája jellemző. Az empirikus tapasztalatok azonban nem ezt

mutatják: tüntetések léteznek, és általánosan is találunk olyan példákat, amelyek szembemennek az olsoni modellel. Elinor Ostrom szerint a valóságban gyakran az olsoni feltevéseknek ellentmondó jelenségeket figyelhetünk meg, például az adófizetés vagy éppen az önkéntességben való részvétel területén: az állampolgárok akkor is követik a szabályokat, amikor ez az önértékükkel nem egyezik (Ostrom, 2000, 138. o.). Feeny és kutatótársai több esetet is bemutatnak, amelyben egy adott csoport tagjai (például egy falu közössége) megfelelő feltételek mentén sikeresen együtt tud működni, így az önkéntes kollektív cselekvés akár „megvalósítható és hatékony” is lehet (Feeny et al., 1990, 11. o.). Olson is megjegyzi, hogy kisméretű csoportokat vizsgálva a helyzet bonyolultabb az általa vázoltnál, ilyen csoportokban megfigyelhető az önkéntes cselekvés, erő kifejtés a csoport céljainak elérésére (Olson, 1965, 3. o.).

Ostrom tanulmányában összegzi az addig lefolytatott (például az említett, Hermann et al. által szervezett) kísérletek eredményeit, és fontos, az olsoni modellnek részben ellentmondó következtetéseket fogalmaz meg: a résztvevők szívesebben kooperálnak, ha feltételezik mások kooperációját; a kooperáció szintje fokozatosan csökken a többkörös játékokban (Ostrom, 2000, 140. o.). Ostrom az addigi kísérleteket összegezve modellezi a kollektív cselekvést, az ágenseket a „feltételelesen együttműködők”, a „készséges büntetők” és a „racionális önértékkövetők” csoportjára osztva (Ostrom, 2000, 142. o.). A tüntetések szempontjából elsősorban az első és a harmadik csoport releváns, hiszen a demonstrációktól távolmaradók büntetése nem lehetséges. A „feltételelesen együttműködők” csoportja nevének megfelelően feltételezi, hogy a többi ágens is erőfeszítéseket tesz a cél érdekében, sőt, akár önértékkövetőket is meg tud győzni az együttműködés értelméről, így azok többé nem lesznek potyautasok, hanem csatlakoznak az aktív együttműködőkhöz. A többi játékos passzivitására a csoport tagjai eltérően reagálnak: vannak, akik csökkentik a hozzájárulásuk mértékét, míg mások kitartanak.

A potyautasság jelenlétét a dolgozatban a párttámogatottság és az ellenzéki megmozdulásokon való részvétel közötti kapcsolat elemzésével vizsgálom. Ha a kormányzó párt támogatottsága csökken, de a kormány elleni tüntetések (és az azokon részt vevők) száma nem nő, az azt mutatja, hogy a kormányban csalódott választók nem vesznek részt a kollektív cselekvésben. A tüntetések Ostrom elméletén keresztül is elemezhetőek. A többi játékosról alkotott feltételezés (felteszik-e az alanyok a többiek kooperációját) a sorozatos demonstrációknál elemezhető: létezik-e olyan kritikus tömeg, amelynek a részvétele további állampolgárokat mozgósít? A

sorozatos tüntetések részvételi adatai, mint egyfajta ismételt játék megnyilvánulásai kétféle kimenetelhez is vezethetnek. Az említett, a többi ágens kooperációját feltételező és így növekvő résztvevőszám mellett megjelenhetnek a „lecsengő” sorozatos tüntetések is, amik a kooperáció szintjének csökkenő tendenciáját támasztják alá.

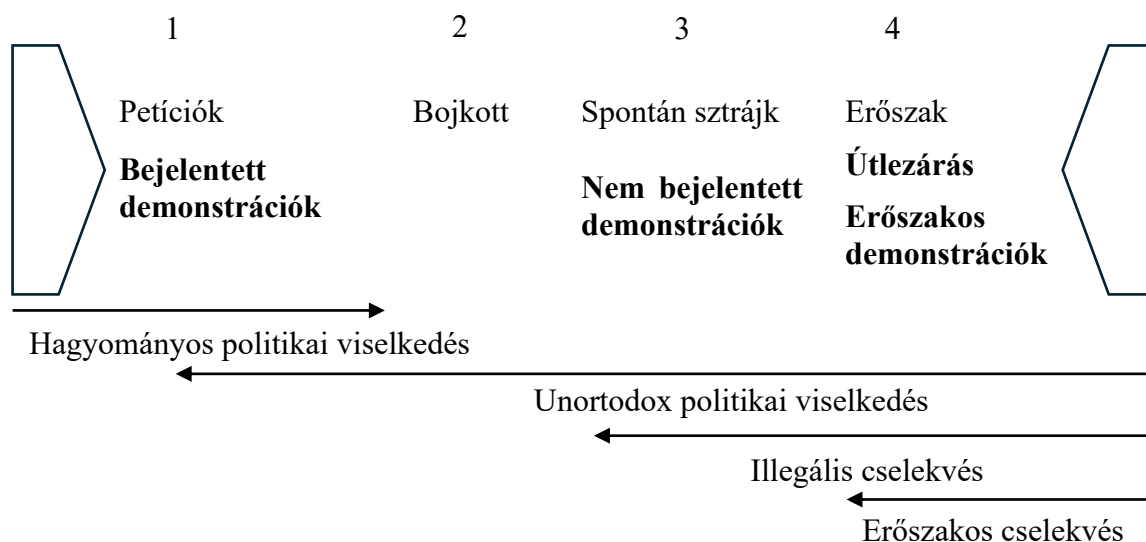
2. A tüntetések, mint a kollektív cselekvés megnyilvánulásai

A demokráciák felfoghatóak az állampolgárok és az elitek közti interakciók termékeként (Dimitrova, 2018, 265. o.). A tüntetések is tekinthetők ilyen interakciónak, ahol az állampolgárok jelzik az elit felé, hogy egy adott intézkedéssel (vagy akár a rezsim egész működésével) elégedetlenek. Dalton az állampolgári normákat két csoportra bontja: hagyományos, kötelesség-alapú („*duty-based*”) és elkötelezett, bevont típusú („*engaged*”) normákra (Dalton, 2008, 81. o.). A tüntetéseket az utóbbi norma részének tekintve megállapította, hogy a tüntetések gyakoribbá válásával megváltozott a politikusok és választóik közötti kapcsolat. Quaranta szerint a politikai cselekvések („*political actions*”), mint a kollektív cselekvés részei, hagyományos és „nemkonvencionális” megnyilvánulásokra bonthatók (Quaranta, 2013, 459. o.). Az előbbi az érdekegyeztetés és -érvényesítés intézmények által meghatározott, hagyományos formáit foglalja magába. A politikai tüntetések nemkonvencionális cselekvések. Quaranta a tüntetéseket „nem intézményesített, közvetlen politikai cselekvés” -ként definiálja, megjegyezve, hogy ezek a megmozdulások nem veszélyeztetik szükségszerűen a fennálló rendszert (Quaranta, 2013, 459. o.). Marsh és Kaase definíciója alapján a politikai tiltakozás a „politikai jogorvoslat egyik eszköze, [például] petíció, demonstráció, bojkott, lakbér- vagy adósztrájk, [...] épületek elfoglalása, forgalomlezárás, tulajdonkárosítás és személyes erőszak alkalmazása” (Marsh és Kaase, 2009, 159. o.). A magyarországi megmozdulások közül a fenti két definíció alapján választottam ki a tüntetéseket. Dolgozatomban a tényleges fizikai demonstrációval járó megmozdulásokat elemzem, így a munkabeszüntetéseket, sztrájkokat és a kollektív cselekvés egyéb, hasonló formáit nem.

2.1. A tüntetések fajtái

Míg a hagyományos politikai részvétel a „politikai arénát”, azaz a politikai intézményeket érinti, a tüntetéseknek lehetnek egyéb céljai is, felléphetnek egy globális cél érdekében, sőt, akár magánpiaci szereplőkkel szemben is (Quaranta, 2013, 460. o.). A tüntetések lehetnek békések, de a tüntetők akár erőszakos eszközökhöz is folyamodhatnak. Dalton (Marsh alapján)

a tüntetések törvényessége szerint, 4 határpontot (küszöböt) meghatározva megalkotta a társadalmi megmozdulások elemzésének egy lehetséges csoportosítását (Dalton, 1988, 63–65. o.) (1. ábra, félkövérrel jelölve a dolgozat által is vizsgált cselekvések):

1. ábra: Dalton modellje (Marsh alapján) a politikai cselekvés fajtáiról. Forrás: saját szerkesztés, Dalton (1988, 63. o.) alapján.

Az első határpont a már említett hagyományos és nemkonvencionális politikai cselekvést választja el. Nemkonvencionális, de a demokratikus normákon belüli cselekmény például az előre bejelentett, békés tüntetésen való részvétel. A második küszöbérték a direkt cselekvést választja el, tehát például a bojkottok már átlépik ezt a határt. A harmadik küszöbérték a legális és az illegális cselekvéseket választja el, míg a negyedik a békés és az erőszakos cselekményeket. Tehát egy spontán, de békés tüntetés a harmadik és a negyedik küszöbérték között van. A modell alapján vizsgálható a magyarországi tüntetések erőszakossága is.

A tüntetések sikere és erőszakossága közötti kapcsolat Stephan és Chenoweth tanulmánya szerint fordított (Stephan és Chenoweth, 2008, 10. o.), elemzésük alapján a békés tüntetések sikeresebbek voltak. A nyilvános tiltakozások, tüntetések („*public protests*”) céljai szerteágazóak lehetnek: lehet céljuk figyelemfelhívás, nyilvános diskurzus elindítása, de akár a politikusok, közszereplők céljainak ellenzése vagy éppen támogatása is. Bremer et al. a tüntetéseket jelzésként értelmezi, amely „a döntéshozókat hibáztatva rávilágít a romló gazdasági körülmények politikai vetületére” (Bremer et al, 2020, 846. o.).

2.2. A tüntetéseket kiváltó tényezők

A tüntetések elemzésének fontos része az azokat kiváltó okok vizsgálata. A tüntetéseken való részvétel magyarázatára több elmélet is létezik, ezeket Dalton (1988) alapján foglalom össze. A „hiányalapú megközelítés” („*deprivation approach*”) szerint a tüntetéseket alapvetően az elégedetlenség, a politikai elidegenedés érzése váltja ki. Az elmélet alapvetően pszichológiai megközelítést alkalmaz: a társadalmi, politikai helyzet miatti frusztráció erőszakhoz vezethet. Ez alapján a politikával való elégedetlenség a tüntetések egyik fő kiváltó oka. Egy másik megközelítés az „erőforrás-alapú” („*resource model*”). Ez alapján a tüntetések nem az elégedetlenség kifejezésére szolgálnak, hanem a kollektív cselekvés eszközeként a közösség céljainak elérését segítik. A modell szerint (Ostrom általános kollektív cselekvés elméletével egyező módon) a tüntetés sikerébe vetett hit „szignifikánsan növeli a megmozduláson való részvételt” (Dalton, 1988, 67. o.). A modellben (Dalton, 2008-cal összhangban) a tüntetések a politikai életben való részvétel nemkonvencionális megnyilvánulásai.

A magyarországi tüntetések elemzéséhez az elméleti kereten túl szükséges a konkrét változók meghatározása is. Dalton hat szempont alapján jelzi előre a tüntetéseken való részvételi hajlandóságot, ezek a nem, életkor, végzettség, politikához való kötődés, politikai hatékonyság és az intézkedésekkel való elégedetlenség (Dalton, 1988, 68. o.). A Dalton által használt változók közül a nemi, életkori és végzettségi mutatókról nem áll rendelkezésre adat (bár a diáktüntetések közvetetten kapcsolódnak a végzettséghez), a politikához való kötődést is csak áttételesen, a szervező, illetve a tüntetés célja alapján lehet meghatározni. A politikai hatékonyság érzékelt gazdasági eredményességét lehet mérni konkrét mutatók változásával (infláció, munkanélküliség), míg az elégedettség mértéke a párttámogatottság alakulásával, esetleg a bizonytalanok arányával becsülhető.

Bremer és munkatársai 2000 és 2015 között 30 országban vizsgálta az összefüggés a tüntetési adatok és a gazdasági hatások között, összekötve azokat a választási eredményekkel (Bremer et al, 2020). Kutatásuk alapján a tüntetések egyfajta jelzésként is funkcionálnak, ráadásul a társadalmi elégedetlenség nem csak az éppen hatalmon lévő (inkumbens) pártra irányul. A gazdasági körülmények romlásának hatására az összes „mainstream” párt veszít a támogatottságából, és a többi párt szerez belőle hasznot (Bremer, et al, 2020, 861. o.). Ilyen „nem-mainstream”, radikális pártnak tekinthető például a Jobbik a 2010-es évek elején (Szabó, 2015, 294. o.).

2.3. A rezsim reakciója a megmozdulásokra

A kormányellenes tüntetések veszélyeztethetik az inkumbens rezsim hatalmon maradását, ezért az megpróbálhatja megelőzni a megmozdulásokat. A kínai és orosz rezsimeknek a „színes forradalmakra”, illetve az arab tavaszra adott reakcióját vizsgálta Koesel és Bunce (2013). Megállapították, hogy mindkét rezsim erőteljes megelőző lépéseket tett azok elfojtására, az átgyűrűző hatások elkerülésére, függetlenül attól, hogy a forradalmak közvetlenül hatottak-e az adott rezsimre. Tüntetések általában a kormányzó erő, vagy annak valamely intézkedése ellen szoktak tartani, azonban előfordulnak a kormányt támogató megmozdulások is. Ennek több oka is lehet: a hatalmon levő aktor így bizonyítja a támogatottságát, esetleg külső sokkra reagál. A tüntetéseket szervezheti közvetlenül a kormány, de akár hozzá köthető szervezetek is (Hellmeier and Weidmann, 2020, 86–88. o.). A kormány tehát nem csak a tiltakozások elleni fellépéssel, de saját erejének (egy támogató megmozdulás általi) demonstrálásával is reagálhat az őt érő fenyegetésre. Hellmeier és Weidmann különböző autokrata rendszerek tüntetéseit elemezve megállapította, hogy a kormánypárti megmozdulások elsősorban a rezsimet fenyegető veszély (például választás) esetén fordulnak elő.

2.4. A tüntetések jellemzői Kelet-Közép-Európában és Magyarországon

A politikai aktivitást, és ennek részeként a tüntetéseken való részvételt több tanulmány is vizsgálta. A magyarországi tüntetések kontextusba helyezéséhez érdemes a közép-kelet-európai megmozdulásokat, illetve a vizsgált időszak előtti tüntetéseket is elemezni.

Bernhagen és Marsh (2006) összehasonlító tanulmányukban a fejlett („rég”) demokráciák és Kelet-Közép-Európa (11 ország, Ukrajna nélkül) választói aktivitását hasonlították össze az 1990-es években, a választásokon való részvétel és a tüntetések alapján. Kutatásuk alapján a nyugat-európai tiltakozások résztvevői szignifikánsan fiatalabbak. A szélsőjobboldali megmozdulások inkább jellemzőek a fiatal demokráciákra, a „rég” demokráciákra pedig inkább a szélsőbaloldaliak. A szerzők – Quarantához hasonlóan – megkülönböztették az intézményes (választások) és a nem intézményesített politikai részvételt (tüntetések). Eredményeik alapján az 1990-es években a nyugati demokráciákban nőtt, míg a keletiekben csökkent a tüntetések száma. A civil szervezetek aktivistái gyakrabban tiltakoztak Nyugat-Európában, míg a kelet-európai országokban ez a hatás nem volt szignifikáns, a környezettel kapcsolatos aggodalmaknak is csak a fejlett demokráciákban volt szignifikáns hatása (Bernhagen és Marsh, 2006, pp. 8, 17). Borbáth és Gessler összehasonlító tanulmánya alapján

a kormánytól való nagyobb ideológiai távolság Nyugat- és Dél-Európában általánosan erősebb tiltakozáshoz vezetett, míg Kelet-Európában az ideológiai távolság nem volt szignifikáns (Borbáth és Gessler, 2020, 928-930. o.). Az ő vizsgálatuk alapján a nyugati, illetve déli országokban elsősorban a bal, és szélsőbaloldali preferenciájú állampolgárok tüntetnek, míg Kelet-Európában a tüntetési hajlandóság (amely általánosan is alacsonyabb) a különböző ideológiájú csoportokban nem tér el jelentősen, egyedül a szélsőjobboldaliak tüntetnek nagyobb valószínűséggel.

A kelet-közép-európai régióban a 2000-es, 2010-es években a korrupció elleni, kormányellenes megmozdulások voltak jellemzőek. Bulgáriában a kormányt „foglyul ejtő” korrupt elit ellen indultak tiltakozó akciók. Szlovákiában a „Gorilla-tüntetések” szintén a korrupt, a gazdasági elittel összefonódó politikai elit ellen törtek ki (a tüntetések a kiszivárgott, titkosszolgálati lehallgatásokat tartalmaz „Gorilla-dosszié”-ről kapták a nevüket). Szintén Szlovákiában robbant ki erőteljes tiltakozási hullám egy újságíró, Jan Kuciak meggyilkolása után (Dimitrova, 2018, 266-267. o.).

2.4.1. A politikai cselekvés Magyarországon

A magyar konvencionális politikai magatartást (a rendszerváltás után) Szabó három részre osztotta: az első korszak 1998-ig tartott, a második 2006-ig, míg a harmadik 2006-tól kezdődött (Szabó, 2015, 285. o.). (A tanulmány 2015-ös publikálása óta eltelt 8 évben nem következett be jelentős változás a politikai preferenciákban.) Az első időszakra Szabó szerint a változékonyság jellemző, ami a választási eredményekben is megjelenik. A tanulmány szerint az időszakban a választók több, mint fele nem rendelkezett konzekvens pártpreferenciákkal. A rendszerváltás után nem sokkal, 1990-ben tört ki a kilencvenes évek legismertebb tiltakozáshulláma, a taxisbloká, ami az útlezárások miatt komoly fennakadásokat okozott a fővárosban. A bloká okai Szabó szerint a politikai elégedetlenség és a relatív elszegényedés voltak, és egy eredetileg szűk réteg (a taxisok) tiltakozása csatornáztatta be az osztársadalmi elégedetlenséget (Szabó, 1993, 3.2. feje.). A taxisok kezdetben az üzemanyagár-emelés visszavonását követelték, később egy árszabályozó mechanizmusról sikerült megállapodniuk. Ugyan Szabó a kompromisszumkötés fontosságát hangsúlyozta, de az útlezárások miatt a tüntetés átlépte a daltoni modell 4. küszöbét, és így erőszakosnak tekinthető.

A második időszakban (1998-2006) nem történt a taxisblokához mérhető jelentőségű tiltakozás, Szabó ezt az időszakot „a két politikai oldal status quója” -ként jellemzi,

megjegyezve, hogy a pártok közti szavazói mozgások minimálisak voltak (Szabó, 2015, 286. o.). A tüntetések az időszakban elsősorban Budapesten valósultak meg, gyakoriak voltak a nemzetközi intézmények, külképviseletek elleni tüntetések (Susánszky et al., 2019, 45. o.).

A harmadik, 2006-tól kezdődő időszak kevésbé tekinthető konszolidáltnak. A 2010-es választáson a status quo jelentősen megváltozott: a Fidesz-KDNP a parlamenti helyek kétharmadát szerezte meg, és a támogatottsága szilárd maradt a következő választáson is. A választási eredményt előre jelezték az előző önkormányzati, illetve európai parlamenti választások Fidesz-győzelmei (Szabó, 2015, 293-294. o.). A 2006-os demonstrációk az azokon résztvevők magas száma, illetve a rendőri fellépés miatt viszonylag ismertek. A dolgozatban Gönczöl Katalin és társai jelentése alapján foglalom össze az eseményeket (Gönczöl et al., 2007, 106.-146. o.). A tüntetések elsődleges kiváltó oka a 2006-os választáson győztes Gyurcsány Ferenc 2006. május 26-án, Balatonőszödön elmondott értékelése, az ún. „őszödi beszéd”. Miután a beszédet szeptember 17-én a Magyar Rádió lejátszotta, még aznap a kormány lemondását követelő tiltakozás kezdődött. Másnap már tízezres tömeg tüntetett, erőszakos cselekményekre (pl. autók felgyújtására) is sor került. A tüntetések október 23-án érték el a tetőpontjukat, de még novemberben is tartottak. A tiltakozásokon szélsőjobboldaliak is megjelentek, illetve tiltakozó akciókat tartottak (pl. Budaházy György, Toroczkai László, Csurka István).

A 2006-os tüntetések fontos vonása volt, hogy a rendőrség erőszakot alkalmazott, október 20-án lovasrendőröket vetettek be, illetve vízágyút használtak. Gönczöl és társai szerint az események egyedisége a kollektív erőszak alkalmazása volt (a tüntetők részéről), amelyet a szintén erőszakosan fellépő rendőrség nem tudott kezelni, így káosz alakult ki (Gönczöl et al., 2007, 148. o.). A szerzők a tüntetések résztvevőit egy kislétszámú, agresszív közösségre, illetve a békés tüntetőkre osztották fel, és a kudarc fő okának azt tartották, hogy a rendőrség nem tudta megkülönböztetni a két csoportot, így a békés tüntetők ellen is erőszakkal lépett fel (Gönczöl et al., 2007, 149. o.). A 2006-os tüntetések erőszakossága, és az erre válaszul alkalmazott rendőri erőszak a rendszerváltás utáni tüntetésekre nem volt jellemző. A kormány nem tudta kezelni a helyzetet, ez hozzájárult a későbbi választási vereségeihez (Körösenyi, 2015, 42. o.), tehát a tüntetések középhosszú távon sikeresek voltak.

Az általam vizsgált időszakban (2010-2022) Magyarországon megvalósuló tüntetéseket különböző szempontok alapján többen elemezték. Az Átlátszó a 2015 és 2019 közötti tüntetéseket általánosan, a rendőrség számára bejelentett adatok alapján vizsgálta (Bátorfy

Attila et al., 2020). Elemzésük alapján a bejelentett megmozdulások 43%-a Budapesten volt, a résztvevők 76%-át is ide jelentették be. A megmozdulások szervezőit és tematikáját nem azonosították, így elemzésük elsősorban azok általános jellemzőit, térbeli elhelyezkedését mutatja. Susánszky és munkatársai szintén rendőrségi statisztikák segítségével elemezték a 2015 és 2017 közti tüntetéseket (Susánszky *et al.*, 2019). Elemzésük alapján a legtöbb tüntetést „kisebbségi csoportok, kiszolgáltatott csoportok”, illetve „gazdasági témák” köré szervezték. A tüntetések 20%-át az „egyéb” kategóriába sorolták, illetve 17%-át az „eldönthetetlen az ügy” kategóriába. A tüntetéseknek a fővárosban a 10%-a, vidéken a 14-15%-a foglalkozott helyi problémával, a többi országos, vagy globális témát érintett (Susánszky et al., 2019, 51–53. o.). A más jellegű adatgyűjtés (és a topikok részleges definiálása) miatt az adatok nem összehasonlíthatóak a dolgozat eredményeivel, azonban az eltérő módszertan hatásaira rámutatnak (a különböző cikkgyűjtési eljárások jellemzőit a *Módszertan* fejezetben fejtem ki).

A legfontosabb, 2010-es évek magyarországi tüntetéseivel foglalkozó mű Mikecz Dániel 2020-as könyve, amely sorra veszi a tüntetéseket, és megkülönbözteti azokat az aktivizmus fajtája alapján (Mikecz, 2020). A dolgozat a könyv anyagától a tüntetések kvantitatív elemzésében tér el, a tüntetések számszerűsíthető adatait mutatja be. Mikecz következtetése az, hogy az évtized során a parlamenti ellenzék meggyengülésével a civil kezdeményezések kerültek előtérbe, egyfajta mozgalmi politizálás jelent meg (Mikecz, 2020, 243. o.). A TK Politikatudományi Intézete „kérdőíves tiltakozáskutatást” végzett több tüntetésen is (Mikecz, 2020, 232. o.). A kutatás során 5 különböző tüntetést vizsgáltak 2018 és 2020 között, többek között a tüntetők neme, végzettsége és a politikában való részvétele alapján. Ez alapján a 2018-as Békemeneten és a „rabszolgatörvény” (túlórátörvény) elleni decemberi tüntetésen a férfiak, míg a vizsgált SZFE melletti, a választás előtti ellenzéki, illetve klímátüntetésen a nők voltak többségben. A Békemeneten és az ellenzéki tüntetésen szignifikánsan magasabb volt az átlagéletkor, mint a másik hármon. A kutatás sokkal részletesebb betekintést engedett a tüntetések dinamikájába, azonban a módszer nagyon erőforrásigényes, és így csak egyes jelentős megmozdulásokra alkalmazták.

3. Módszertan

3.1. A tüntetések mérése

A tüntetések kvantitatív elemzésének egyik alapvető kérdése, hogy hogyan mérhetjük őket, illetve milyen változók határozzák meg egy tüntetés „nagyságát”. A tüntetések mérésének egyik alapvető mutatója az egy adott tüntetésen megjelentek száma (Biggs, 2018, 353. o.), például egy több tízezres tüntetés valószínűleg jelentősebb, mint egy ötven főt megmozgató. A tüntetések vizsgálhatóak helyszíni kérdőívezéssel (Mikecz, 2020), azonban ezzel a módszerrel egy nagyméretű adatbázis létrehozása túlzottan erőforrásigényes. A tüntetések (és a részvételi adatok) összegyűjtésére részben automatizált módszerek is léteznek. Az adatbázisépítés lehetséges a rendőrségi bejelentések, és a sajtóhírek alapján is. A két módszer jelentősen eltérő eredményre vezet. Magyarországon a demonstráció szervezése előtt a rendőrségen szükséges bejelenteni a megmozdulást és a demonstrálók várható számát. Erre támaszkodik Susánszky és kutatótársainak a tanulmánya, amely a 2015-2017 közti tüntetéseket vizsgálta és Bátorfy és kutatótársai is, amikor a 2015 és 2019 közti tüntetéseket elemzik (Susánszky et al., 2019; Bátorfy et al., 2020). Ezzel a módszerrel nagy mennyiségű adatot ki lehet nyerni, azonban a részvételi adatok csak ex ante adottak, ráadásul a bejelentett megmozdulásoknak csak egy része tüntetés. A releváns tüntetések kiválogatása időigényes, a valós részvételi adatok és a tüntetés tulajdonképpen megvalósulása nem ellenőrizhető.

Az adatgyűjtéshez a dolgozatban a másik lehetséges módszert, az újsághírek alapján való adatgyűjtést használtam fel. Ez Earl és kutatótársai szerint kellően pontos becslést ad a demonstrációkon résztvevők számáról, ugyanakkor számos limitációja van. Az adatok természetesen itt is hiányosak, és az elemzésük munkaigényes (Earl et al., 2004, pp. 65–68.), azonban előnyük, hogy a megtörtént tüntetéseket vizsgálják. Ezáltal a tüntetésekről több információ nyerhető ki, és a spontán tüntetések is mérhetővé válnak. Az újságokból való adatszerzés torzító hatása több területen is megjelenhet: az eltérő újságok eltérő értékrend alapján számolnak be a tüntetésekről, az érdekesebb, „fontosabb” tüntetésekről nagyobb eséllyel tudósítanak (Barranco and Wisler, 1999, 301–303. o.). Barranco és Wisler szerint erre részleges megoldást jelenthet több hírforrás együttes használata.

3.2. Az adatbázis, a tüntetésekhez rendelt változók

Az elemzéshez felhasznált adatbázis a 2010 áprilisa és 2022 áprilisa közötti tüntetéseket tartalmazza, az adatok elsődleges forrása az Index.hu online hírportál. Az adatokat emellett a Magyar Nemzet és a Telex internetes portálok cikkei alapján pontosítottam, illetve kiegészítettem, a torzító hatás csökkentése, és így a robusztusabb eredmények érdekében. A tüntetéseket tartalmazó cikkeket „webscraping” eljárással, az R *rvest* csomagját használva gyűjtöttem ki (Sebők et al., 2023 alapján). Az Index oldaláról 3186 cikket töltöttem le, a Magyar Nemzetről 2188 cikket, a Telexről 525-öt. A célom az volt, hogy különböző, az időszakban zavartalanul működő, jelentős olvasótáborral rendelkező újságok adatait használjam fel, emellett a kódolhatóság is fontos szempont volt. A letöltött cikkek közül első körben manuálisan szűrtem ki a relevánsakat, majd azok alapján azonosítottam a tüntetéseket. A végső adatbázis így 694 tüntetést tartalmaz. Az adatbázisra jellemző adatokat a dolgozat eredményekkel foglalkozó fejezetében fejtem ki. Az adatbázis redukált (az összes tüntetést tartalmazó) változata az [A mellékletben](#) csatolt linken található. Az egyes tüntetésekre az adatbázisban szereplő azonosító (id.) alapján hivatkozom.

A tüntetések méretét a már említett Biggs (2018) alapján az azokon résztvevők száma alapján definiálom. A tüntetések 23%-áról nem állt rendelkezésemre becslés, míg 17%-ához csak pontatlan értéket tudtam rendelni (például „több tízezer”, „pár tucat”). A tüntetések résztvevőszámához intervallumbecslés esetén a középpértéket tekintettem megfelelőnek. Számos tüntetésnél csak hozzávetőleges információk jelentek meg a résztvevők számáról, például „több ezer”, esetleg „néhány száz”. Ezeknek az adatoknak a figyelembe nem vétele torzítja a mintát, azonban akár hozzávetőlegesen pontos becslésük sem lehetséges. A résztvevőszámmal kapcsolatos számításoknál a nagyságrend középpértékét helyettesítettem be (5X a „több...” és 2,5X a „néhány...” esetében, például a néhány száz résztvevő helyett 250-nel számoltam). A résztvevők számának negyedévesen kumulált, a korrigálás nélküli és korrigálás után kapott adatsorai között a Pearson korrelációs együttható 0,996, így az adatsor struktúrája nem torzult jelentősen a korrekcióval.

A tüntetések fajtáinak megállapításához, azok kategorizálásához elsősorban Lankina és Tertychnaya tanulmányára, illetve Mikecz kategóriarendszerére támaszkodtam. Lankina és Tertychnaya (2019, 8. o.) a tüntetéseket hat kategóriába osztja, ezek: *politikai, társadalmi, gazdasági, jogi, környezeti és kulturális* tüntetések. Mikecz 7 kategóriát különböztet meg a

magyarországi tüntetéseket csoportosítva: *liberális, civil ethosz* (állampolgári részvétel, egyéni érintettség alapján), *tranzakciós* (szakértelem alapján), *élményvezérelt, altruista* (szolidaritás, felháborodás alapján), *szakszervezeti, partikuláris civil cselekvés* (spontán, egyéni érintettség alapján), *radikális jobboldali prefiguráció, populista* (pl. a Békemenetek) (Mikecz, 2020, 82. o.). Fontos megjegyezni, hogy a fenti kategóriák nem csak a tüntetéseket foglalják magukba.

A dolgozatban tüntetéseket azok tematikája alapján a fentieknek nagyrészt megfelelően az alábbiak szerint kategorizálom (a megfelelő fenti szempontokat a változó után zárójelben jelzem):

- *ellenzéki* (politikai/ liberális, civil ethosz): kormányellenes megmozdulások, függetlenül attól, hogy azok szervezője politikai párt, esetleg civil mozgalom;
- *kormánypárti* (politikai/ populista): azok a megmozdulások, amelyeknek célja a fennálló rezsim támogatása;
- *ideológiai* (kulturális/ liberális, civil ethosz): egyéb, a fennálló rendszer valamely intézkedésével szemben, elvi szinten kritikus megmozdulások (pl. szoborállítást ellen);
- *kisebbség* (kulturális/ élményvezérelt, altruista): adott kisebbségek melletti, ill. elleni tüntetések (pl. menekültek, hajléktalanok);
- *szakpolitika* (jogi, gazdasági/ tranzakciós): például oktatás, egészségügy;
- *egyéb* (partikuláris civil cselekvés, nem kategorizálható tüntetések): ide tartoznak a helyi ügyek (pl. hulladékfeldolgozó építése ellen) és a nem kategorizálható tüntetések.

A szervezőket az alábbiak alapján kategorizáltam:

- *párt*: létező magyarországi párt vagy pártok, pártok ifjúsági tagozata, pártokhoz bevallottan kötődő szervezetek¹
- *szakszervezet*, kamara: szakmai érdekérvényesítő fórum
- *civil*: civilek magánakciói, civil szervezetek
- *egyéb*: nem kategorizálható szervezők

A fenti változóválasztás részben elemzői döntés, azonban a két változó keresztmetszetként lényegében valamennyi Mikecz által megállapított kategória megkapható (például a „szakszervezeti” kategória a *szakszervezet* és a *szakpolitika* változók metszete). Az

¹ A CÖF – Civil Összefogás Fórum civil szervezetként van feltüntetve

adatbázisban szereplő tüntetések egy része tekinthető egy sorozat részének. A dolgozatban azokat a tüntetéseket definiálom sorozatos tüntetesként, amelyeknek a szervezői és a céljai is megegyeztek. Az ilyen tüntetéseken egyfajta ismétléses játékként vizsgálhatóak Ostrom megállapításai a többszörösen ismétlődő játékokról. A tüntetések sikerének meghatározása nem egyértelmű, illetve nem minden esetben megállapítható, ezért kvantitatív elemzésük nem lehetséges.

3.3. A VEC (vektor hibakorrekciós) modell

A kigyűjtött tüntetéseket idősorosan, a szakirodalom (elsősorban Dalton és Bremer et al.) alapján egyes gazdasági mutatókkal való összefüggésükben is vizsgáltam. Ehhez az adatokat negyedévesen kumuláltam. A vizsgált változók több részre oszthatóak: a *kormánypartok támogatottsága* a kormányzattal való elégedettséget, a pártpreferenciákkal nem rendelkezők (*bizonytalanok*) a már említett elidegenedettséget mérik. Az egyes pártok népszerűségét a Tárki (2018. 1. negyedévig) és a Medián (2018. 2. negyedétől) historikus, összes választóra vonatkozó adatai alapján mértem (Tárki, 2024, Vox Populi, 2024). A tüntetéseken részt vevők száma, illetve a tüntetések száma az általam vizsgált politikai megmozdulásokat képezi le. A munkanélküliségi ráta, illetve a harmonizált fogyasztói árindex (és az élelmiszerek harmonizált fogyasztói árindexe) a kormányzati politika érzékelt hatékonyságával kapcsolatos. Az adatok forrása az Eurostat (Eurostat, 2024a és 2024b). (Jövedelmi adatokról nem állt rendelkezésemre negyedéves idősor.) A tüntetések darabszámát, illetve az azokon résztvevők számát külön modellekben vizsgáltam. A kormánypárti tüntetések kiszűrésével kapott adatbázissal, és a csak a kormányhoz kapcsolódó tüntetések adataival is építettem modellt.

A felsorolt változók közül több nem stacionárius (és differenciálásuk a modelleket nehezebben értelmezhetővé tenné), emiatt vektor-autoregresszív (VAR) modellalkotási eljárás helyett az elemzéshez vektor hibakorrekciós (VEC) modellt használtam.

A VECM (vektor hibakorrekciós modell) figyelembe veszi a változók kointegrációját, így alkalmas I(1) (elsőrendben integrált) változókkal való modellalkotásra is. A modell az alábbi formában írható fel:

$$\Delta y_t = \Pi y_{t-1} + \Gamma_1 \Delta y_{t-1} + \dots + \Gamma_{p-1} \Delta y_{t-p+1} + u_t,$$

ahol y_t K dimenziós $I(1)$ folyamat, Π polinommatrix, amelynek a rangja, r , adja meg a kointegrációs kapcsolatokat számát, a Γ_j mátrixok ($j = 1, \dots, p - 1$) $(K \times K)$ méretű paramétermatrixok, u_t fehér zaj (Lütkepohl, 2005, 268. o.).

A modelleket a Johansen-kointegrációs elemzés algoritmusának alapján határoztam meg, ennek lépései Vincze (2018, 50. o.) alapján a következők: 1.) a modell változóit úgy módosítjuk (differenciáljuk), hogy elsőrendben integráltak legyenek 2.) VAR-modellt becsülünk 3.) meghatározzuk, hány kointegrációs kapcsolat van a modellben 4.) a kointegrált modellt (a meghatározott számú kointegrációval) a Johansen-módszerrel becsüljük. A kutatásban a modellel való előrejelzés nem releváns (a modell nem tartalmazza a Covid jelentette sokkot, így előrejelzése szükségszerűen pontatlan lesz). A kutatási kérdés megválaszolására alkalmas a tüntetéssel kapcsolatos adatsor impulzusválasza az egyes változókat érő sokkokra. Az impulzusválaszt az R *vars* package *irf* függvényével vizsgálom (RDocumentation, 2024a).

A változók egymásra való hatását emellett variancia-dekompozícióval is vizsgálom (a *vars* package *fevd* függvénye segítségével), amely az előrejelzési hiba varianciáját bontja fel az ortogonalizált impulzusválasz együtthatómatrixok alapján. A dekompozíció segítségével vizsgálható az egyes változók hatása az adott változó előrejelzési hibájának varianciájára (Vincze, 2018, 39–41. o.; RDocumentation, 2024b). A dekompozíciót leíró képlet:

$$\sigma_k^2(h) = \sum_{j=1}^K (\psi_{kj,0}^2 + \psi_{kj,h-1}^2),$$

ahol $\sigma_k^2(h)$ az előrejelzési hiba, Ψ_h az impulzusválasz együttható mátrix, az egyes változókhoz tartozó dekompozíciós értékek (százalékosan):

$$(\psi_{kj,0}^2 + \dots + \psi_{kj,h-1}^2) / \sigma_k^2(h)$$

(RDocumentation, 2024b). Az Akaike-kritérium alapján 3 késleltetési modellt választottam, a kointegrációs kapcsolatokat számát a Johansen-módszerrel becsülve 1 kointegrációs kapcsolatot találtam. A modelldiagnosztikai eljárások alapján az elemzésbe bevont modellben a változók homoszkedaszticitást nem tudjuk elutasítani, a hibanormalitás teljesül, a modell instabilitásának hipotézise elutasítható a Portmanteau teszt alapján.

4. Eredmények

4.1. Időrendi áttekintés

A fejezetben röviden ismertetem a vizsgált időszak jellemző tüntetéseit. A történeti áttekintést a parlamenti ciklusoknak megfelelően három részre bontom. A tüntetések forrása egyrészt Mikecz (2020), másrészt a kutatáshoz létrehozott adatbázis (ezt az A melléklet tartalmazza). Az egyes tüntetéseket az adatbázisbeli azonosítószámuk alapján hivatkozom.

4.1.1. Az első ciklus (2010-2014)

A 2010-es, kétfordulós választás a Fidesz-KDNP pártszövetség győzelmével zárult (NVI, 2017): a parlamenti helyek több, mint kétharmadát az ő jelöltjeik szerezték meg. A választás utáni tüntetések elsősorban konkrét problémára követelnek megoldást, az adatbázisban szereplő 2010-es tüntetéseknél csak az egynegyedét szervezte párt. Az év legnagyobb tüntetése, a Demokratikus Charta által az alkotmányosság védelmében tartott tüntetés (*id. 19.*) csak 5000 főt mozgató meg. 2011-ben nem az ellenzéki pártok, hanem az „Egymillióan a magyar sajtószabadságért” (Milla) csoport által szervezett tüntetéseken (*pl. id. 37, 55*) vettek részt a legtöbben (a március 15-ei tüntetésen 30 ezren). A csoport először a médiatörvény ellen tartott tüntetéseket, később általános kormányellenes megmozdulásokat szervezett. A Milla által tartott tüntetések mellett a szakszervezeti megmozdulások voltak jellemzőek, az adatbázis tüntetéseinek 30%-a ehhez kapcsolódik. A szakszervezeti megmozdulások elsősorban a rendvédelmi dolgozókhoz köthetők, illetményemelés, a korengedményes nyugdíjak védelmét kívánták elérni. A szakszervezeti tiltakozások a ciklus második felére visszaszorultak, de folyamatosan jelen voltak.

2011-ben kezdődtek az oktatásért tartott tüntetések is, többek között Pécsen és Debrecenben is elsősorban diákok tüntettek az egyetemi autonómiáért és az oktatásból való forráskivonások ellen. A diáktüntetések a ciklus második felében is folytatódtak, jellemzően 500 fő alatti tüntetésekként. A diákok néha a daltoni modell 4. („törvénytelen demonstráció”) szintjét is elérték: már 2012-ben is előfordult hídfoglalás (*id. 203*), 2013-ban pedig egyetemfoglalások is zajlottak (például *id. 213*). A ciklus második felében a diáktüntetések mellett a Pedagógusok Szakszervezete (PSZ) is szervezett megmozdulásokat, ők elsősorban béremelést és jobb oktatási körülményeket akartak elérni (például *id. 237, 286*). 2012 januárjában rendezték meg az első kormánypárti Békemenetet. Ezt március 15-én követte egy második (*id. 306*), a

résztvevők száma ezen meghaladta a 400 ezret (a kormánypárti megmozdulásokat külön fejezetben ismertetem). A Jobbik a ciklus második felében is számos, elsősorban ideológiai alapú tüntetést szervezett, tüntettek többek között a bankok ellen vagy Palesztina mellett is. Több vonulást tartottak a „cigánybűnözés” ellen (pl. *id. 36*). Az Jobbik „zsidó származású” képviselőket listázni tervező javaslatára adott reakció volt a ciklus egyik legérdekesebb megmozdulása: az MSZP és a Fidesz közös tüntetésen ítélte el a diszkriminációt közösen, tízezres tömeg előtt.

4.1.2. A második 2/3 után: 2014-2018

2014-ben a választás előtt már nem került sor jelentős megmozdulásra, és a választást sem követték ellenzéki demonstrációk. Októberben az internetadó bevezetésének terve miatt robbantak ki jelentős tüntetések, amelyek végül a tervezet visszavonásához vezettek. Az év végén emellett a „kitiltási botrány” (magyar állampolgárok, többek között Vida Ildikó NAV-elnök USA-ba való belépésének megtiltása) után kezdődtek tiltakozások, Budapest mellett például Győrben és Pécsen is. A november kilencedikei tiltakozó felvonuláson 10 ezren vettek részt (*id. 330*). A ciklus hátralévő részében kevésbé jellemzőek a nagylétszámú tüntetések. A legnagyobb megmozdulás a CEU-ért tartott 2017. április 10-ei szimpátiatüntetés volt (*id. 489*), emellett április másodikán is tízezer feletti résztvevő vonult fel (*id. 485*) az egyetem mellett tartott tüntetésen. Az oktatás miatt ezen kívül is több, aránylag magas résztvevőszámú demonstráció volt, a legjelentősebb ezek közül a 2016 március 15-én tartott Hősök terei tanártüntetés (*id. 435*) volt. A ciklus során jellemzően nem a pártok, hanem civil szervezetek, szakszervezetek, diákok kezdeményezték a megmozdulásokat.

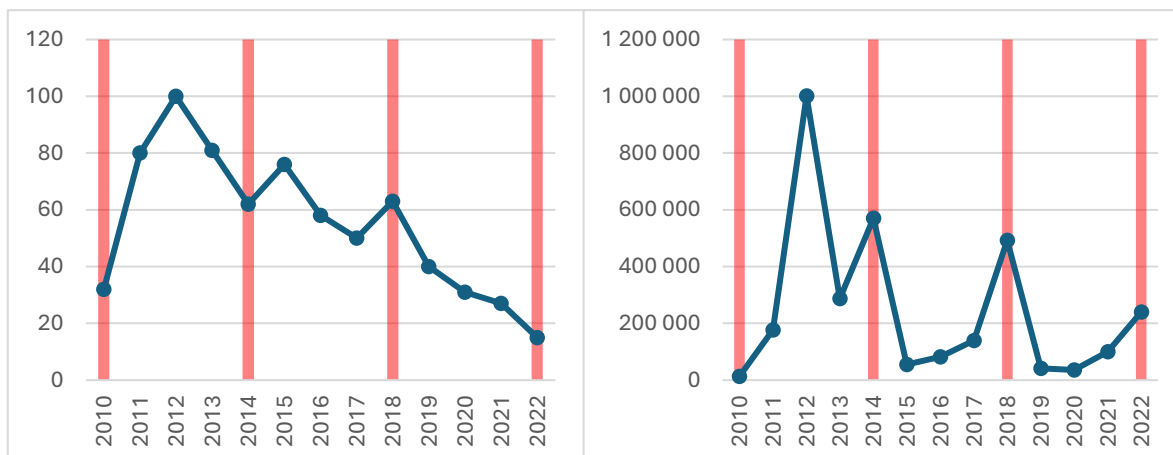
4.1.3. Koronavírus, gyülekezési törvény és ellenzéki összefogás: 2018-2022

2018-ban a választás után az ellenzéki pártok visszavették a kezdeményezést, és a csalódott ellenzéki tömegek elégedetlenségét becsatornázták többtízezres tüntetéseket tartottak: a 2018 április 14-ei tüntetésen (*id. 540*) a becslések szerint 120 ezren, az április 22-ein (*id. 543*) 70 ezren vettek részt. A tüntetések lecsengtek, azonban az azokon megígért összefogás megalakult, és a közös tüntetéseket szervező ellenzéki pártok közösen indultak a 2022-es országgyűlési választáson. A 2018-as, „rabszolgatörvény” elleni tüntetések erőszakosságukban új szintet jelentettek, bár a résztvevők száma nem volt kiemelkedően magas (Mikecz, 2020, 193. o., például *id. 573, 568*).

A ciklusban két, a tüntetések szempontjából meghatározó tényező is megjelent. Az első a 2018-ban bevezetett új gyülekezési törvény. Ez – kritizálói szerint – megteremtette a lehetőséget a gyülekezési jog „indokolatlan korlátozására”, amellyel szemben a bírósági gyakorlat jelenthetett védelmet (dr. Pethő, 2019; Dojcsák et al., 2020). A törvény pontos hatásának vizsgálatát lehetetlenné teszi, hogy a tüntetések idősorában az intézkedés bevezetése után nem sokkal a koronavírus miatt a törvénymódosítástól függetlenül is visszaesett a tüntetések száma, így a strukturális törés jelenléte nem vizsgálható jól. (Az erre szolgáló Chow test alapján nem szignifikáns a gyülekezési törvény bevezetése: $p=0.2513$ a tüntetések darabszámát és $p=0.6355$ a tüntetéseken részt vevők számát vizsgálva.) A gyülekezési törvény októberi módosítása után több tüntetést betiltottak, ilyen volt például a szélsőjobboldali „Becsület napja” megemlékezés vagy egyes útlezárással járó akciók (Dojcsák et al., 2020, p. 6). A második jelentős sokkot a koronavírus jelentette, ami jelentősen visszavetette a tüntetések számát és az azokon való részvételt is. A megelőzéssel kapcsolatos rendeletek a gyülekezési jog teljeskörű korlátozásával jártak, 2020 novemberétől egészen 2021 májusáig (Ambrus, 2021, 29. o.). A koronavírus alatt addig szokatlan járványellenes tüntetésekre is sor került, ezeknek résztvevői a korlátozásokat megszegve tüntettek, így a tüntetéseket többször rendőri intézkedés követte (pl. *id.* 678, 680, 684). Az oltásellenes tüntetéseket részben civilek, részben a Mi Hazánk Mozgalom szervezte.

4.2. Az időszakon átívelő trendek, a tüntetések általános jellemzői

A tüntetéseknak vannak olyan jellemzői, amelyek ciklusokon átívelve az egész időszakban jellemzőek, illetve a változások sem feltétlenül parlamenti ciklusokhoz igazodnak. A fejezetben a dolgozat ezeket a jellegzetességeket elemzi. Az adatbázis 694 tüntetést tartalmaz, ebből 414 pontos, további 121 hozzávetőleges részvételi adatokkal is rendelkezik. A tüntetések valamivel több, mint $\frac{3}{4}$ -e budapesti (75,9%). Az arány oka részben az adatok forrásának már említett torzító hatása, de más kutatás is a fővárosi tüntetések meghatározó jellegét mutatja (Bátorfy et al., 2020). A tüntetések időbeli előfordulása évenként kumulálva a 2. ábrán látható (az első grafikon a darabszámot, a második a résztvevőszámot mutatja).

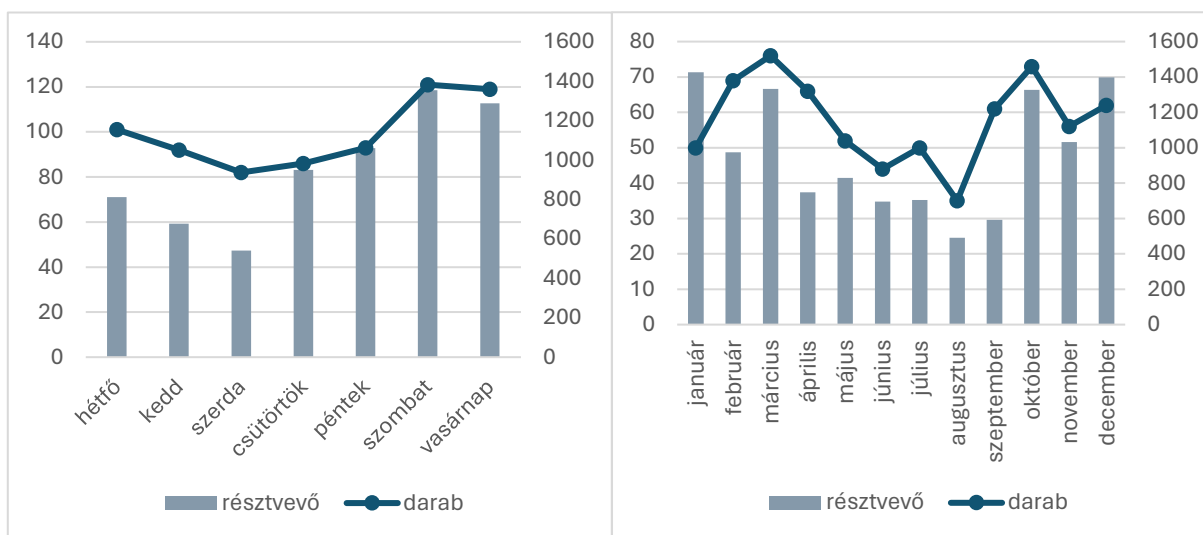

2. ábra: A tüntetések darabszáma (bal), és részvételi adatai (jobb) a vizsgált időszak során. Forrás: saját szerkesztés, az A mellékletben hivatkozott adatbázis alapján. (Megj.: a 2010-es és 2022-es adat csak az év vizsgált részének tüntetéseit tartalmazza. A piros sávok az országgyűlési választások éveit jelzik.)

A tüntetések és az azokon résztvevők számában visszaesés figyelhető meg a koronavírus miatti lezárások alatt (2020/Q1 - 2021/Q2). Az évenkénti tüntetések száma a koronavírus megelőző időszakban is csökkenő trendet mutat ($p=0.004$), ugyanakkor a tüntetéseken résztvevők számára (elsősorban a nagyobb tüntetések több tízezres tömegei miatt) nem illeszthető szignifikáns trend. A választási éveket vizsgálva (ezek a grafikonokon piros sávval vannak jelölve) látható, hogy 2014-ben és 2018-ban is kiugró értéket kapunk a résztvevőszámra, viszont a tüntetések darabszáma csak 2018-ban nagyobb. (2010-ben és 2022-ben az adatbázis csak az országgyűlési választások utáni ill. előtti tüntetéseket tartalmazza.) A két ciklus (2014-2018 és 2018-2022) tüntetési részvételi adataiban hasonló ciklikusság figyelhető meg (választási év utáni visszaesés, majd felívelő trend a következő választási évig), ez a tüntetések számában azonban nem jelenik meg (aminek okai lehetnek a koronavírus miatti korlátozások is). Az adatbázisban a (részvételi adatokkal rendelkező) tüntetések jellemzően néhány száz fő részvételével zajlottak: 28,2%-ukon legfeljebb 100 résztvevő vett részt, 36,6% 101 és 500 fő közötti, 9,3% 501 és 1000 fő közötti volt. A tízezer fő feletti tüntetések aránya mindössze 3,9%, de ezeknek az „outlier” tüntetéseknak köszönhetően az átlagos résztvevőszám 5493.

A tüntetések időpontjait vizsgálva az látszik, hogy a hétfőgén, illetve hétfőgéhez közel több tüntetést tartottak, és szerdán tartották a legkevesebbet. Az átlagos résztvevőszám alapján a szombati tüntetéseken voltak legtöbben. Az átlagra nagy hatással vannak az „outlier”

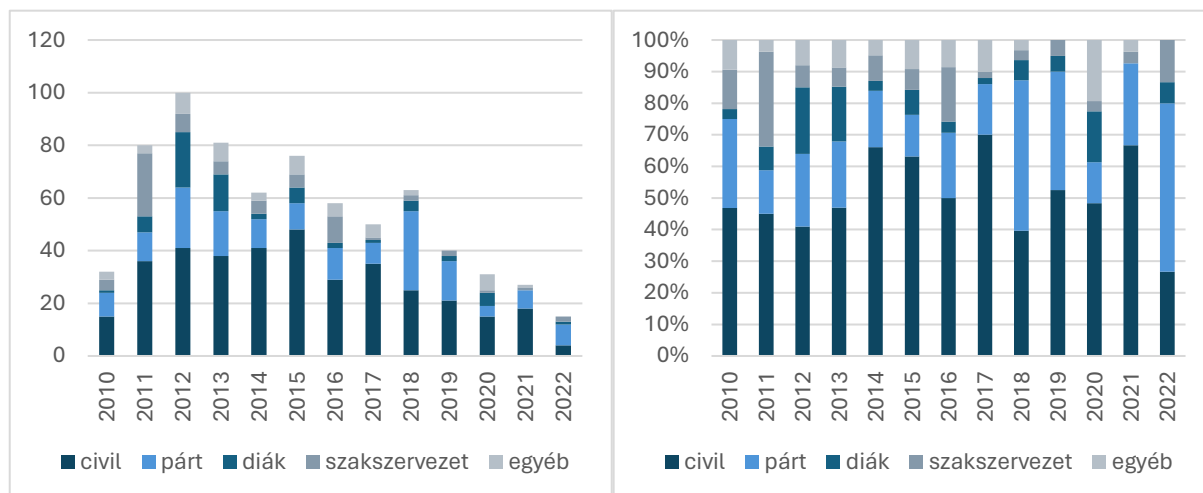
tüntetések, de a 10 ezer fő alatti tüntetéseket vizsgálva is látszik, hogy a szombati tüntetéseken vettek részt a legtöbben (3. ábra). A tüntetéseket havonta kumulálva havi szezonális is megfigyelhető, a legtöbb tüntetést márciusban és októberben tartották (ennek oka a két ünnepnap: március 15. és október 23.), emellett decemberben és januárban vettek részt sokan tüntetéseken.

3. ábra: a tüntetések héten belüli (bal), illetve éves (jobb) részvételi adatainak a megoszlása, a 10 ezer fő alatti tüntetéseket vizsgálva. Forrás: saját szerkesztés az A mellékletben található adatbázis cikkei alapján.

Ha a tüntetéseket szervezők alapján csoportosítjuk, látható, hogy az adatbázisban szereplő legtöbb tüntetést (51%) civilek, civil szervezetek szervezték. Pártok szervezték a megmozdulások valamivel több, mint ötödét (22%), a szakszervezetek 9%-át, míg a diákok 10%-át rendezték a tüntetéseknél (további 8% egyéb, nem meghatározható szervezésű volt). Átlagosan a civilek által szervezett tüntetéseken 3014-en vettek részt, pártok tüntetéseire szignifikánsan többen (17493, $p=0,0054$) mentek el. A szakszervezeti tüntetéseken átlagosan 2477-en vettek részt, ez nem szignifikáns különbség ($p=0,287$). A diáktüntetések vonzották átlagosan a legkevesebb tüntetőt, 1182-t ($p=0,0062$, a civilekkel összehasonlítva). A szervezők szerinti csoportosítás alapján látható a civilek jelentős aránya, bár a részvételi adatok alapján a pártok sikerebben tudtak mozgósítani.

Az adatokat idősorosan vizsgálva látható, hogy a választási évek nem feltétlenül növelték a pártok által szervezett tüntetések arányát, 2014-ben például csak a megmozdulások 18%-át szervezték pártok, az egész vizsgált időszakra vonatkozó 23%-os átlaggal szemben (4. ábra). Az adatbázis nem támasztja alá Mikecz állítását a pártok által szervezett megmozdulások arányának csökkenéséről, az ilyen tüntetések aránya 2018-ban volt az addigi legmagasabb.

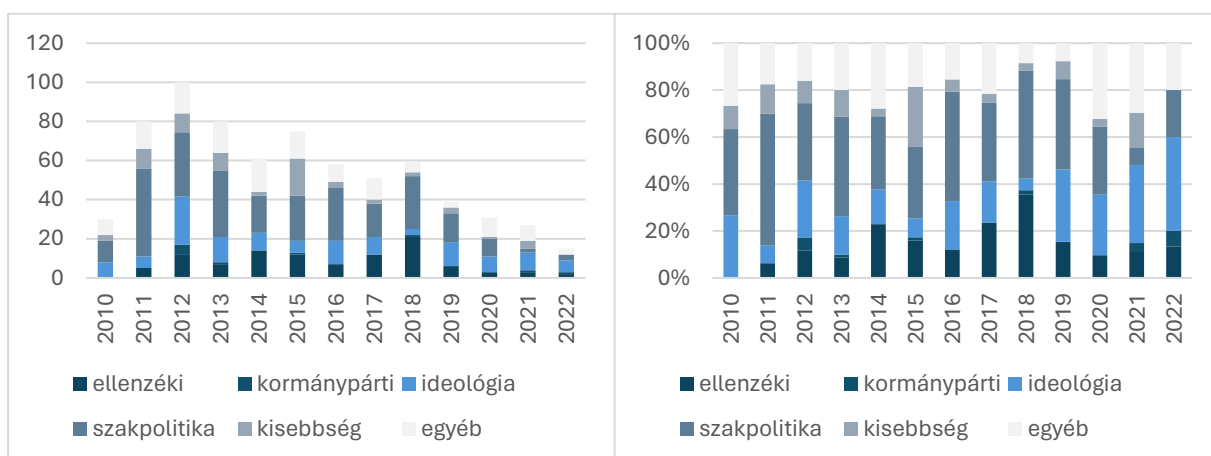

4 ábra: a tüntetések szervezők szerinti megoszlása az időszakban, évenként kumulálva, darabszám (bal) és arány (jobb) szerint. Forrás: saját szerkesztés az A mellékletben található adatbázis cikkei alapján.

A pártok által szervezett tüntetéseket párt szerint csoportosítva a vizsgált időszak első felében megfigyelhető a szakirodalomban (Bremer et al., 2020) is említett nem mainstream, új pártok megjelenése. A Jobbik az első parlamenti ciklusában volt a legaktívabb, az adatbázis 27 hozzá köthető tüntetést tartalmaz. Az LMP szintén az első ciklusában volt a legaktívabb, a frissen alakuló Párbeszéd (Magyarországért) és Együtt a vizsgált időszak második parlamenti ciklusa elején. A kormánypárt közvetlenül alig szervezett tüntetést (ezeket részletesen a *Kormánypárti tüntetések* fejezetben elemzem). A Jobbik az időszak kezdetén több szélsőjobboldali tüntetést tartott, a cigánybűnözés (*pl. id. 36, 40, 114*), illetve az Európai Unió ellen. A tüntetéseik megerősítik a szakirodalomban említett szélsőjobboldali dominanciát: míg a Jobbikhoz 21 tüntetés köthető az adatbázisban, szélsőbaloldali tüntetésre csak két esetben (*id. 122, 156*) került sor. (Emellett több ellentüntetés kísérte a jobbikos eseményeket, illetve ellenzéki pártok és a Fidesz is tartott közös tüntetést az antiszemitizmus ellen (*id. 185*).) A pártverseny alakulásának érdekessége, hogy (az ellenzék számára vereséggel végződő 2018-as választás után) az ellenzéki pártok több tüntetést közösen szerveztek (erre példák az *Időrendi áttekintésben* találhatóak). Az együtt szervezett tüntetések lehetetlenné teszik az egyes pártok által

mozgósított szavazók mérését, az együttesen tartott tüntetések száma nem hasonlítható egy-egy párt korábbi megmozdulásainak számához.

A tüntetések témáit vizsgálva látható, hogy a kormánypárti tüntetések vonzották átlagosan a legtöbb résztvevőt (96525), ennek az outlier Békemenetek az okai. Emellett a kormányt elvi szinten kritizáló és a leváltásáért rendezett ellenzéki tüntetéseken átlagosan 8175, illetve 7407 fő vett részt, a két csoport nem különbözik egymástól szignifikánsan ($p=0,89$). A szakpolitikával kapcsolatos tüntetésekből tartották a legtöbbet a vizsgált időszakban (263 tüntetés), azonban átlagosan csak 1761-en vettek részt rajtuk. A kisebbségért tartott tüntetéseken átlagosan 1041-en, egyéb tüntetésen átlagosan 1298-an vettek részt. (Az adatokat torzítja, hogy a tüntetések jelentős részéről nem áll rendelkezésre részvételi adat.)

5. ábra: a tüntetések téma szerinti megoszlása az időszakban, évenként kumulálva, darabszám (bal) és arány (jobb) szerint. Forrás: saját szerkesztés az A mellékletben található adatbázis cikkei alapján.

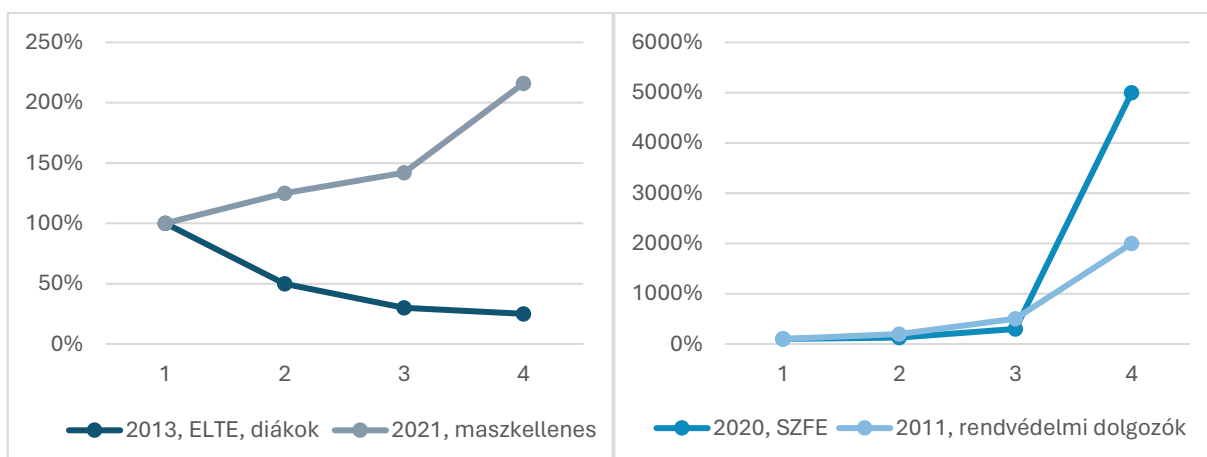
Az adatbázis módszertanban említett korlátai és az ilyen tüntetések alacsony száma miatt nem elemezhetőek kvalitatívan, érdemes megemlíteni a daltoni modellben már erőszakosnak számító tüntetéseket. Összesen 65 tüntetés lépi át a békés, szabályos demonstráció küszöbét. Ezek közül 10 a Covid alatt történt: 6 gyülekezési törvénybe ütköző, oltásellenes tüntetés, illetve 4 Hadházy Ákos országgyűlési képviselő által szervezett „dudálás” vonulás. Ezen kívül több spontán, nem bejelentett demonstrációra is sor került, amik megmaradtak a békés tüntetés keretei között (például a devizahitelek spontán tüntetése 2013 június 2-án (*id.* 244), vagy az Együtt és a Párbeszéd parlamenti akciója az 2014 januárjában (*id.* 290)) Több tüntetés átlépte a Dalton modelljében szereplő 3. küszöböt is. 13 tüntetés járt útlezárással, illetve forgalomlassítással. A diáktüntetések során egyetemfoglalás is előfordult (pl. *id.* 213, 216). 2013-ban aktivisták elfoglalták Fidesz Lendvay utcai székházát (*id.* 220), vidéken

kormányhivatal elfoglalására is volt példa (Miskolc, *id.* 190). Az MTVA-székháznál tartott 2018 decemberi ellenzéki tüntetésen a székház biztonsági őrrei fizikai erőszakot is alkalmaztak országgyűlési képviselők ellen (*id.* 633). A Jobbik több tüntetésen is égetett uniós zászlót, illetve vonult fel elrettentő szándékkal (például *id.* 36, 114). A túlórátörvény elleni, már említett tüntetéssorozat, amely a túlórátörvény elleni tüntetések közvetlen előzményeként valósult meg, szintén a rendőrség és a tüntetők összecsapásával járt. Ez korábban legfeljebb a szélsőjobb oldali tüntetéseket jellemezte. (Mikecz, 2020, 192., 198. o.).

Összességében kijelenthető, hogy az adatbázis tüntetéseinek nagy része bejelentett, békés demonstráció volt. A daltoni modellben erőszakosként kategorizált tüntetéseknek is kis részében történt fizikai erőszak, a tüntetések egyike sem érte el a 2006-os tüntetэшullám során megfigyelhető erőszakosságot. A tüntetések erőszakossága nem növelte azok hatékonyságát, egyik, a fejezetben említett tüntetés sem érte el célját.

4.3. Sorozatos tüntetések, mint ismételt játékok

Ostrom megállapításai az ismételt játékok résztvevőinek csökkenő hozzájárulásáról, illetve arról, hogy az ágensok akkor fejtenek ki erőfeszítést, ha a több ágensről is felteszik azt, a sorozatos tüntetések résztvevőszámaiban is megjelenik. A tüntetésekről rendelkezésre álló adatbázis hiányos, azonban a sorozatos tüntetéseken mindkét jelenségre találunk példát (6. ábra). A lecsengő tüntetések oka valószínűleg az, hogy a résztvevők értelmetlennek ítélik meg a további erőfeszítést a cél elérésére, esetleg azt látják, hogy a társadalom érintett szegmense sem tesz erőfeszítéseket a közös cél érdekében. A „felívelő” tüntetéseknak kétféle kimenetele lehetséges: vagy eléri a célt, vagy – a lecsengő tüntetésekhez hasonlóan – a résztvevők kénytelenek belátni, hogy a cél nem elérhető, és így a felívelő szakasz után egy lecsengő következik. Az első esetre (a cél elérésére) példa a rendvédelmi dolgozók tüntetése, ahol végül létrejött a megállapodás. A „Covid-diktatúra”, illetve általánosan a járványügyi szabályok elleni tüntetéseknek pedig a korlátozások feloldása vetett véget. (A dolgozat nem vizsgálja, hogy ebben a tüntetéseknak szerepe volt-e.) A járványellenes tüntetéseknak a megmozdulások után is volt hatása, a Mi Hazánk Mozgalom megerősödésével jártak (Vox Populi, 2024). A második esetre példaként SZFE (Színház- és Filmművészeti Egyetem) melletti tüntetések hozhatóak fel.

6. ábra: Lecsengő és növekvő résztvevőszámú tüntetések. Forrás: saját szerkesztés az A mellékletben található adatbázis cikkei alapján.

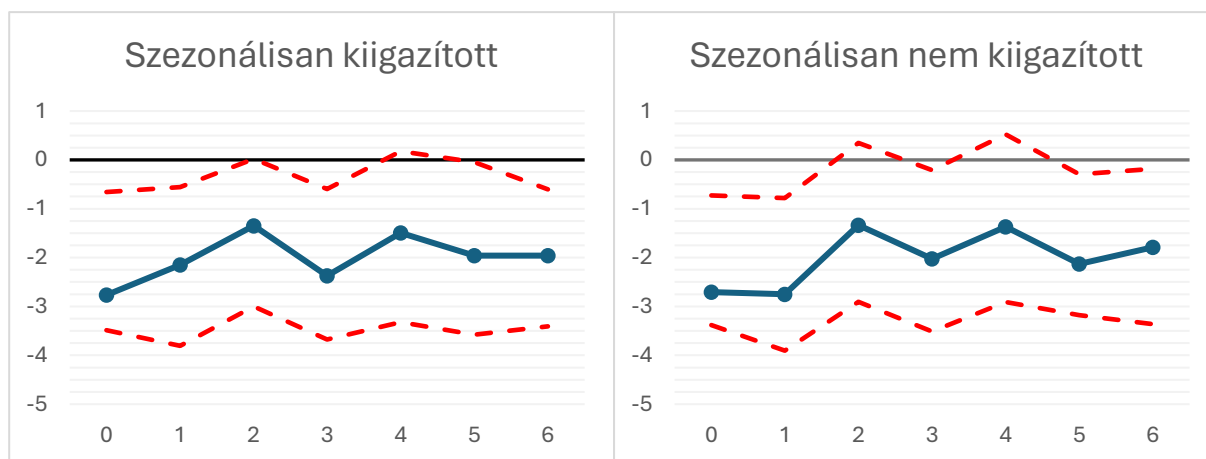
4.4. A tiltakozások kapcsolata a párttámogatottsággal és egyes gazdasági mutatókkal

A tüntetések jelentős része (14,8%) tekinthető ellenzékieknek, ezeknek a célja a konkrét szakpolitikai változtatáson túl a kormányzó pártok (Magyarországon a vizsgált időszakban a Fidesz-KDNP) leváltása volt. Dalton szerint a tüntetések egyik fontos kiváltó oka a politikai elégedetlenség és az elidegenedettség érzése (Dalton, 1988, 67. o.). Az idősorok Pearson-korrelációját vizsgálva a kormánypárt támogatottsága és a tüntetések száma között negatív korreláció figyelhető meg ($-0,571$, $p < 0,01$), míg a baloldali pártok támogatottsága és a tüntetések száma között pozitív a korreláció ($0,565$, $p < 0,01$). Ez megerősíteni látszik a kormánypárt támogatottsága és a tüntetések közti kapcsolatot, a tüntetések jelzik a társadalmi elégedetlenséget. A tüntetéseken résztvevők száma egyik értékkel sem korrelál szignifikánsan. Ennek lehetséges oka, hogy a tüntetések 23%-ánál nincs, további 17%-ánál csak hozzávetőleges adatunk van a résztvevők számával kapcsolatban. Az egyes idősorok közti kointegrációs kapcsolatok kezelésének céljával különböző VEC-modellek segítségével vizsgáltam az egyes gazdasági és népszerűségi mutatók hatását a tüntetésekre, az idősorok közti kapcsolat így pontosabban elemezhető.

Az Akaike kritérium alapján az elemzésbe bevont két modell 3 késleltetési, 1 kointegrációs kapcsolattal rendelkező VEC-modell, a *kormányellenes tüntetések száma (db)*, *fogyasztói árindex változása (%)*, *munkanélküliség változása (%-pont)*, *kormánypártok támogatottsága*

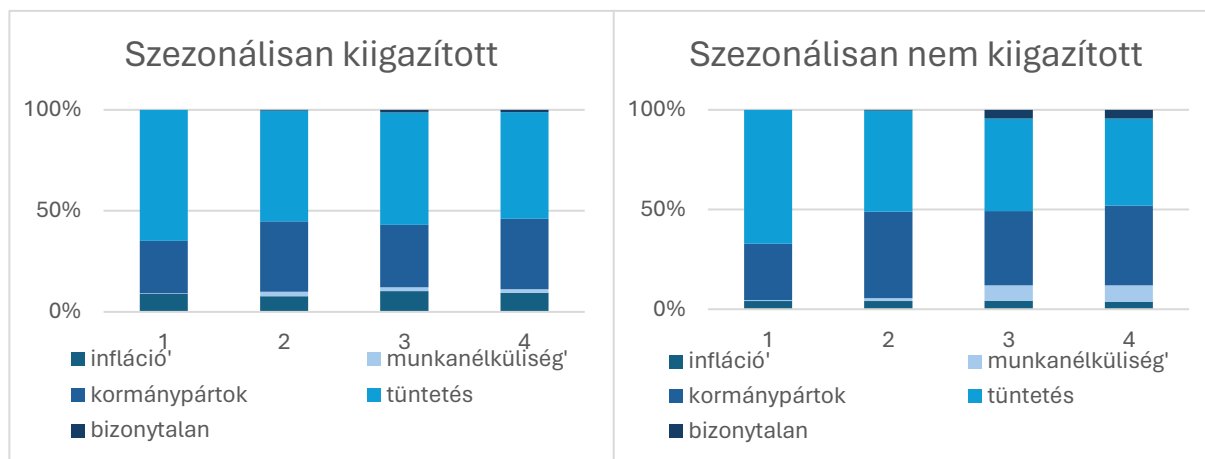
(%), bizonytalanok aránya (%) elsőrendben integrált, idősoros változókkal. A kormányellenes tüntetések változó nem tartalmazza a Békemeneteket és a helyi ügyekkel kapcsolatos tüntetéseket sem. A két modell a tüntetések darabszáma változóban térnek el: az egyikbe beépítettem negyedéves szezonális kiigazítást. A modellek segítségével elemezhetővé vált az egyes változókat érő sokkok hatása. A szezonalitást nem tartalmazó modell illeszkedése az Akaike kritérium alapján minimálisan jobb (870,17; illetve 870,45).

Mindkét modell igazolja a hipotézist, amely szerint a kormánypártok támogatottsága és a tüntetések gyakorisága közti kapcsolat fordított. A kapcsolat vizsgálatához impulzusokat generáltam. A kormánypártok támogatottságát egységnyi szórással sokkolva a tüntetések számát mérő változó impulzusválasza a szezonalitást nem kezelő modellben a 0. időszakban -2,7 szórásnyi, az elsőben (egy negyedévvvel később) -2,75 szórásnyi, mindkét impulzusválasz szignifikánsan negatív. A szezonálisan kiigazított modellben a sokk a 0. időszakban 2,76, az elsőben 2,15 szórásnyival csökkenti a tüntetésen való részvételt, ezen túl a negyedik időszak (a sokk után egy évvel) szintén szignifikánsan negatív (7. ábra).

7. ábra: a tüntetések darabszámát mérő változó impulzusválasza az egyes modellekben, a kormánypárt támogatottságát érő sokkra. A szaggatott vonal a 95%-os konfidenciaintervallumot jelöli. Forrás: saját szerkesztés a szezonális kiigazítással (bal) és anélkül (jobb) épített VEC modell alapján.

Az impulzusválasz mellett a modellbeli változók interakciójáról a variancia-dekompozíció segítségével is információt szerezhethünk. A tüntetések darabszámának a variancia-felbontását számítva az alábbi eredményeket kapjuk:

8: A tüntetések darabszámának variancia-dekompozíciója. 4 időszakra előre, szezonálisan kiigazított (bal), illetve nem kiigazított (jobb) modelre. Forrás: saját szerkesztés a két VEC modell variancia-dekompozíciója alapján.

A tüntetések darabszáma változó előrejelzési hibájának varianciáját önmaga 64,90, illetve 67,12 százalékban magyarázza az első időszakban (a szezonálisan kiigazított, illetve nem kiigazított modellben), és a további időszakokban is ennek a változónak van a legnagyobb magyarázóereje. A kormánypártok támogatottságának az első időszakban 25,97, illetve 28,3 százalékos a magyarázóereje. A többi változó magyarázóereje alacsony, a szezonálisan kiigazított modellben az fogyasztói árindex változása szolgált 5% feletti magyarázóerőt. A variancia-dekompozíció tehát megerősíti a kormánypárt támogatottságának az erős hatását a tüntetések darabszámára. A befolyás nem kölcsönös: a *kormánypártok támogatottsága* változó variancia-dekompozíciójában kizárólag önmagának van jelentős hatása, az első időszakban 97% és a továbbiakban is 83% feletti magyarázóerővel. A modellek alátámasztják a szakirodalom állítását a kormányzattal való elégedettség és a tüntetések kapcsolatáról, a tüntetések jelzik az elégedetlenséget. A Bremen és társai által megállapított szignál-jelenség egyik modellben sem figyelhető meg: a tüntetéseken való részvételt nem befolyásolják gazdasági tényezők.

4.5. Egy sikeres tüntetéssorozat: a „netadó” elleni megmozdulások

A tüntetések egyik fontos szempontja, hogy sikeresnek tekinthetőek-e, elérték-e a kollektív célt. Az egyes tüntetések sikere általában nehezen meghatározható. Az adatbázis hatodát kitevő ellenzéki tüntetések nem tekinthetőek sikeresnek, hiszen (bár, mint láttuk, a kormánypártok támogatottságával negatív a kapcsolatuk) a Fidesz-KDNP valamennyi országgyűlési választást megnyerte (ráadásul a parlamenti kétharmad is megmaradt). Az internetadó elleni, 2014 októberi megmozdulások azonban egyértelműen sikeresek voltak: a kormány visszavonta a tervezetet, és az azóta eltelt közel tíz évben sem merült fel az adó bevezetése. Ugyan konkrét tüntetéssorozat általánosan nem ad választ a sikeres tüntetés „receptjére”, érdemes egyfajta esetként megvizsgálni, milyen egyedi szempontok játszhattak közre a sikerében. (Az elemzéshez vázlatosan a PESTEL analízis keretét használom fel, a nem releváns környezeti szempontok kihagyásával (Washington State University, 2024).).

A politikai környezet a kormánypártok számára kedvező volt: a 2014-es választást megnyerték, a támogatottságuk a negyedév elején 37%-os volt, míg az ellenzéki pártok 27%-os támogatottsággal rendelkeztek (Tárki, 2024 alapján). Maga az intézkedés nem bírt ideológiai vetülettel, legfeljebb az adóbevételek növelése volt várható tőle. Az általános gazdasági trendek szintén nem magyarázzák az elégedetlenséget, az infláció és a munkanélküliség is stagnált az időszakban (Eurostat, 2024a, 2024b). Maga az internetadó viszont (a tüntetők szerint mindenképpen) magas díjjal járt volna, a javaslat minden megkezdett gigabájt adatforgalom után 150 Ft adót szedett volna be (Varga, 2014).

A társadalmi szempontok közül fontos megemlíteni, hogy tiltakozások nagyon hamar megkezdődtek: még a javaslat benyújtásának napján megalakult a „Százegren az internetadó ellen mozgalom” Facebook-közösség, amely a hét vasárnapjára már tüntetést szervezett (Index, 2014). Fontos hangsúlyozni, hogy a csoport civilekből állt, a tüntetés szervezésében politikai párt nem vett részt. Az időszakban számos vidéki tüntetést (például Szombathelyen 1000 fővel) és 2 fővárosit tartottak. A fővárosi tüntetések október 26-án és 28-án valósultak meg, az első 10, a második 35 ezer fő részvételével, ami ellenzéki tüntetésen magasnak számított. Utoljára 2013 őszén vettek ennyien részt a baloldali pártok összefogásával szervezett tüntetésen, de a fél évvel korábbi Békemeneten 450 ezren voltak. Két tüntetésből nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, de a második (hétköznapi tartott) tüntetés többszörös résztvevőszáma jelzi a növekvő elégedetlenséget. A tüntetéseket kirobbantó törvényjavaslatot Varga Mihály

nemzetgazdasági miniszter nyújtotta be október 21-én (Varga, 2014), jogilag nem lett volna akadálya az elfogadásának, és a parlamenti többség is biztosított volt hozzá.

Magát a tervezetet október 31-én vonták vissza, annyira váratlanul, hogy aznapra még tüntetés is szerveződött a javaslat ellen, ami így egyfajta ünnepléssé alakult (szintén több ezer résztvevővel). A tüntetések sikerét a fenti szempontok alapján nem lehet gazdasági vagy népszerűségi mutatókkal indokolni, viszont a gyorsan szerveződő, széleskörű tiltakozási hullám hozzájárulhatott a sikeréhez.

4.6. Kormánypárti tüntetések

Az adatbázis mindössze két olyan tüntetést tartalmaz, amelynek a kormányzó Fidesz-KDNP pártszövetség szervezője volt. Az egyik a rasszizmus elleni, 2012. decemberi tüntetés, amelyen a jobbikon kívül valamennyi parlamenti párt részt vett, a másik a KDNP által a házasság hete alkalmával szervezett 2012. decemberi tüntetés. További két tüntetést szervezett a Fidelitas (a Fidesz ifjúsági szervezete). Ezek a tüntetések ellentüntetések voltak (Bajnai Gordon ellen, illetve ellentüntetés a Paksi Atomerőmű fejlesztése ellen tiltakozókkal szemben), százas nagyságrendű résztvevővel. Több, jelentős kormánypárti megmozdulást szerveztek civil szervezetek, elsősorban a Civil Összefogás Fórum (CÖF), akik a Békemeneteket szervezték. A Békemenet célja bevallottan a kormánypárt melletti kiállás, emellett azonban valamilyen konkrét célért is vonultak a résztvevők (Bene, 2014, 12. o.) A megmozdulásokon több tízezre (estenként több, mint százezres) tömeg vett részt, az adatbázis 10 legnagyobb tüntetéséből 6 Békemenet. Az adatbázisban szereplő 8 Békemenetből 3 választás előtti március 15-én valósult meg. A kormánypárti tüntetések az összes tüntetés mindössze 2%-át adják, azonban a résztvevők száma miatt a jelentőségük ennél nagyobb. A Békemeneteken megjelenik a szakirodalomban is említett külső sokkra való reagálás, már az első alkalommal is a magyar szuverenitást veszélyeztető „Nyugat” ellen vonultak fel (Bene, 2014, p. 14. o.).

5. Összefoglalás

A dolgozatban bemutattam a tüntetéseket, mint a kollektív cselekvés megnyilvánulásait a politikai részvétel nemkonvencionális formájaként. A tüntetések jellemzőit, a társadalmi cselekvés fajtáit elsősorban Dalton (1988) alapján határoztam meg. A tüntetések kvantitatív vizsgálatához internetes portálok (elsősorban az Index) cikkei alapján összegyűjtöttem és kategorizáltam a 2010 áprilisa és 2022 közötti magyarországi tüntetéseket.

Felvázoltam a 2010-es évek magyarországi tüntetéseinek jellemző trendjeit, az egyes ciklusok legnagyobb tüntetéseit, a tiltakozások jellemző kiváltó okait. Mikecz megállapítását az ellenzéki pártok csökkenő szervezői arányáról nem tudtam igazolni, az adatsor alapján mind részvételi adatok, mind a tüntetések darabszáma alapján nagyobb arányban rendeztek tüntetéseket ellenzéki pártok 2018-2019-ben, mint az időszak elején. A tüntetések részvételi adatait vizsgálva kiderült, hogy a legtöbben ellenzéki szervezésű tüntetéseken vettek részt. A civilek, illetve szakszervezetek által szervezett tüntetések hasonló résztvevőszáma mellett a diáktüntetések szignifikánsan kevesebben voltak. A 2010-es évek elején több szélsőjobboldali tüntetésre is sor került, azok szervezője legtöbb esetben a Jobbik volt. A tüntetések céljait csoportosítva a kormánypárti a résztvevők átlagos száma a kormánypárti megmozdulásokon volt a legnagyobb, elsősorban a Békemeneteknek köszönhetően. A kormány leváltásának céljával létrejött, illetve a kormányt elvi szempontok alapján kritizáló tüntetéseken hasonló számban vettek részt, az egyes szakpolitikai döntések elleni, illetve helyi ügyekben tartott tüntetéseken ennél jelentősen kevesebben voltak jelen, a legkevesebb résztvevőt a kisebbségek melletti, szolidaritási tüntetések vonzották.

A párttámogatottság változásának hatását vizsgálva vektor hibakorrekciós-modellek segítségével elemeztem a kapcsolatot a tüntetések darabszáma, párttámogatottsági adatok és egyes gazdasági mutatók között. A modellek eredménye részben igazolta a szakirodalmat: a kormánypárt népszerűsége és a tüntetések száma között szignifikáns negatív kapcsolat van, a kormánypárt támogattságának növelése szignifikánsan csökkenti a tüntetések számát. A kormánypárt népszerűsége modellfüggően megmagyarázza a *tüntetések darabszáma* változó előrejelzési hibavarianciájának a 26-35, illetve 28-43 százalékát. A *kormánypártok támogatottsága* változó előrejelzési hibavarianciáját a tüntetések azonban nem befolyásolják szignifikánsan. A modell ugyanakkor nem támasztotta alá az elidegenedettség jelensége és a

tüntetések közötti kapcsolatot, a bizonytalan szavazók nem vettek részt a kollektív cselekvés vizsgált megnyilvánulásaiban. Ellentétben Bremen et al. eredményeivel a gazdasági környezet változása sem okozott szignifikáns változást a tüntetéseken való részvételben.

A tüntetések sikerének meghatározása az adatbázis korlátai miatt kvantitatív eszközökkel nem volt lehetséges. Az internetadó elleni tüntetéseknél, mint a sikeres tüntetés esetének a vizsgálata több fontos szempontot is feltárt. A tüntetésekhöz tisztán a kifogásolt intézkedés vezetett, azoknak gazdasági oka nem volt (ez összhangban van a modellezés általános eredményeivel). A szakirodalom megállapítása arról, hogy a rezsim rendezhet tüntetéseket a saját erejének a demonstrálására, Magyarországon is kimutatható. A kormánypártok közvetlenül nem szerveztek ilyen jellegű erődemonstrációt, azonban az őket támogató civil szervezetek az időszakban nyolc tüntetést szerveztek (az ún. Békemeneteket), ezek több tízezer, esetenként több, mint százezer résztvevőt vonzottak. A Békemenetek közül háromra választási időszakban került sor, ez alátámasztja a szakirodalom megállapítását arról, hogy a rezsim az őt fenyegető veszélyre reagál a támogatottságának a demonstrálásával.

A kutatás fontos eredménye az elemzéshez létrehozott, 694 tüntetést összegyűjtő adatbázis. Az adatbázis egyben az elemzés jelentős korlátja, a tüntetéseket csak hiányosan tartalmazza, és a résztvevők száma is csak korlátozottan pontos. A cikkek alapján létrehozott adatbázis a tüntetők nemét, életkorát és más hasonló, a kollektív cselekvés szempontjából fontos szempontokat nem tartalmaz, azok csak a helyszínen vizsgálhatóak. A kutatás legfontosabb továbbfejlesztési lehetőségei az adatbázis pontosítása, további tüntetések azonosítása, illetve újabb változók hozzárendelése az adatsorokhoz.

Hivatkozásjegyzék

- Ambrus, I. (2021). COVID-19 és büntetőjog. Az emberi egészség, a köznyugalom és más jogtárgyak védelme járvány idején. Eötvös Kiadó, Budapest.
- Barnes, S. et al. (2009) Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies. *The Journal of Politics*. 43.
- Barranco, J. és Wisler, D. (1999) 'Validity and Systematicity of Newspaper Data in Event Analysis', *European Sociological Review*, 15(3). 301–322. o. Letölthető: <https://www.jstor.org/stable/522733> (Letöltés dátuma: 2024 április 08.).
- Bátorfy Attila, Szabó Attila, és Hegyi Szabolcs (2020) Tüntetések Magyarországon. Átlátszó. Letölthető: <https://atlo.team/tuntetesek-magyarorszagon/> (Letöltés dátuma: 2024. április 03.).
- Bene M. (2014). Békemenet és médiadiskurzus. *Politikatudományi Tanulmányok*. 2014/1. Letölthető: [https://politikatudomany.tk.hu/uploads/files/Bene_Marton_SPS\(1\).pdf](https://politikatudomany.tk.hu/uploads/files/Bene_Marton_SPS(1).pdf) (Letöltés dátuma: 2024.03.20.)
- Bernhagen, P. és Marsh, M. (2006). Voting and Protesting: Explaining Citizen Participation in Old and New European Democracies. *Democratization*. 14. kötet.
- Biggs, M. (2018). Size Matters: Quantifying Protest by Counting Participants. *Sociological Methods & Research*. 47(3). 351–383. o.
- Borbáth, E. és Gessler, T. (2020). Different worlds of contention? Protest in Northwestern, Southern and Eastern Europe. *European Journal of Political Research*. 59(4). 910–935. o.
- Bremer, B., Hutter, S. és Kriesi, H. (2020). Dynamics of protest and electoral politics in the Great Recession. *European Journal of Political Research*. 59(4). 842–866. o.
- Dalton, R. (2008). Citizenship Norms and the Expansion Of Political Participation. *Political Studies*. 56., 76–98. o.
- Dalton, R.J. (1988). Citizen politics in western democracies: public opinion and political parties in the United States, Great Britain, West Germany, and France. Chatham House Publishers.
- Dimitrova, A. (2018). The uncertain road to sustainable democracy: elite coalitions, citizen protests and the prospects of democracy in Central and Eastern Europe. *East European Politics*. 34. 257–275. o.

Dojcsák D. et al. (2020) Tanulmány az új gyülekezési törvény gyakorlatáról. Magyar Helsinki Bizottság. Letölthető: <https://helsinki.hu/tanulmany-az-uj-gyulekezesi-torveny-gyakorlatarol/> (Letöltés dátuma: 2024.04.08.).

Earl, J. et al. (2004). The Use of Newspaper Data in the Study of Collective Action. *Annual Review of Sociology*. 30. 65–80. o.

Eurostat. (2024a). HICP – monthly data (index). Eurostat. Letölthető: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/prc_hicp_midx__custom_10690842/default/table?lang=en (Letöltés dátuma: 2024.04.01.)

Eurostat. (2024b). Unemployment rates by sex, age and citizenship (%). Eurostat. Letölthető: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsq_urgan/default/table?lang=en&category=labour.employ.lfsq.lfsq_unemp (Letöltés dátuma: 2024.04.01.)

Feeny, D., Mccay, B. és Acheson, J. (1990). The Tragedy of the Commons: Twenty-Two Years Later. *Human Ecology*. 18. 1–19. o.

Gedeon, P. és Katona, M. (2020). Intézményi közgazdaságtan - 11. fejezet – Kollektív cselekvés és érdekcsoportok., in. Szabó, K. (szerk.) Intézményi közgazdaságtan. Akadémiai Kiadó. Letölthető: https://mersz.hu/dokumentum/m704ik__158/ (Letöltés dátuma: 2024.02.26.).

Gönczöl, K., et al. (2007). Vizsgálati jelentés a 2006. szeptember–októberi fővárosi demonstrációkkal, utcai rendzavarásokkal és rendfenntartó intézkedésekkel kapcsolatos eseményekről. Letölthető: http://www.gonczolbizottsag.gov.hu/jelentes/gonczolbizottsag_jelentes.pdf Letöltés dátuma: 2024.04.08.

Hardin, G. (1968). The Tragedy of the Commons. *Science*. 162(3859). pp. 1243–1248. Letölthető: <https://www.jstor.org/stable/1724745> (Letöltés dátuma: 2024.03.16.).

Hardin, Russell. (1971). Collective Action as an Agreeable n-Prisoners' Dilemma. *Science*. 472-81. o.

Hellmeier, S. és Weidmann, N.B. (2020). Pulling the Strings? The Strategic Use of Pro-Government Mobilization in Authoritarian Regimes *Comparative Political Studies*. 53(1). 71-108. o. Letölthető: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0010414019843559> (Letöltés dátuma: 2024.03.30.).

- Herrmann, B., Thöni, C. és Gächter, S. (2008). Antisocial Punishment Across Societies. *Science*. 319(5868). 1362–1367. o.
- Index. (2014). Máris tüntetés szerveződik az internetadó ellen. Index.hu. Letölthető: https://index.hu/belfold/2014/10/21/internetado_tuntetes/ (Letöltés dátuma: 2014. 04.09.)
- Koesel, K. és Bunce, V. (2013). Diffusion-Proofing: Russian and Chinese Responses to Waves of Popular Mobilizations against Authoritarian Rulers. *Perspectives on Politics*. 11.
- Lankina, T., & Tertytchnaya, K. (2020). Protest in electoral autocracies: a new dataset. *Post-Soviet Affairs*. 36(1). 20-36. o.
- Lütkepohl, H. (2005). *New Introduction to Multiple Time Series Analysis*. Springer Berlin, Heidelberg.
- Matematikai közgazdaságtan és gazdaságelemzés tanszék. Letölthető: <https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/3844/1/idsjegyzet.pdf> (Letöltés dátuma: 2024.03.02.)
- Mikecz, D. (2020). Kik tüntetnek Magyarországon? 2018-2020 közötti tüntetések résztvevőinek összehasonlító elemzése. TK Politikatudományi Intézet. Letölthető: <https://politikatudomany.tk.hu/blog/2020/11/kik-tuntetnek-magyarorszagon> (Letöltés dátuma: 2024.03.10.).
- NVI. (2017). Országgyűlési választások. Nemzeti Választási Iroda. Letölthető: <https://www.valasztas.hu/orszaggyulesi-valasztasok> (Letöltés dátuma: 2024.04.01.)
- Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ostrom, E. (2000). Collective Action and the Evolution of Social Norms. *Journal of Economic Perspectives*. 14(3). 137–158. o.
- Pethő dr., B. (2019). A gyülekezési jog újraszabályozása - új korlátok a törvényben? *Jura*. 1. 450–469. o. Letölthető: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/7162756> (Letöltés dátuma: 2024.04.10.).
- Quaranta, M. (2013). Measuring political protest in Western Europe: assessing cross-national equivalence. *European Political Science Review*. 5(3). 457–482. o.
- RDocumentation (2024a). irf function. Letölthető: <https://www.rdocumentation.org/packages/vars/versions/1.6-1/topics/irf> (Letöltés dátuma: 2024.04.10.).

RDocumentation. (2024b). fevd function. Letölthető:

<https://www.rdocumentation.org/packages/vars/versions/1.6-1/topics/fevd> (Letöltés dátuma: 2024.03.05.).

Sebők, M. Ring, O., és Máté, Á. (2023) Szövegbányászat és mesterséges intelligencia R-ben. Letölthető: <https://tankonyv.poltextlab.com/> (Letöltés dátuma: 2024.02.28.).

Stephan, M. és Chenoweth, E. (2008). Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict. *International Security*. 33. 7–44. o.

Susánszky, P. et al. (2019). Magyarország tiltakozási kultúrája: Tüntetések Magyarországon 2015-2017. *Civil Szemle*. 16(4). pp. 43–59. Letölthető: https://www.civilszemle.hu/wp-content/uploads/2020/03/61_Civil_Szemle_2019_4.pdf#page=44 (Letöltés dátuma: 2024.03.26.).

Szabó, A. (2015). A magyar választói magatartás jellegzetességei, 1990–2014. in: Körösenyi A. and Arató K. (szerk.) *A magyar politikai rendszer - negyedszázad után*. MTA TK Politikatudományi Intézet. Osiris Kiadó, Budapest. 283-303. o.

Szabó, M., (1993). A taxisblokad és utóélete – kihívás a társadalomtudományok számára. *Szociológiai Szemle*. 1993/1. 121–140. Letölthető: <https://www.hallotaxi.hu/a-taxisblokad-es-utoelete>

Tárki. (2024). Pártok támogatottságának alakulása az összes megkérdezett körében. Tárki Zrt. Letölthető: <https://tarki.hu/partok-tamogatottsaganak-alakulasa-az-osszes-megkerdezett-koreben> (Letöltés dátuma: 2024.04.02.)

Varga M. (2014). Az egyes adótörvények és azokkal összefüggő más törvények, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény módosításáról.

Vincze J. (2018). Bevezetés az ökonometria időszorelemzésbe. Budapesti Corvinus Egyetem,

Vox Populi. (2024). Minden választási közvéleménykutatás adatai, ami 2018 kezdete óta megjelent. Microsoft excel file. Letölthető: <https://kozvelemeney.org/> (Letöltés dátuma: 2024.02.04.)

Washington State University. (2024). Industry Research. What is a PESTEL Analysis?

Washington State University. Letölthető:

<https://libguides.libraries.wsu.edu/c.php?g=294263&p=4358409> (Letöltés dátuma: 2024.04.05.)

Mellékletek

A Melléklet: a tüntetések tartalmazó adatbázis kivonata

Az adatbázis az alábbi linken érhető el:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1w5bfDHmlQaPAo3l_9VLmzsPOSXjNQ61m/edit?usp=sharing&ouid=109320027482055529262&rtpof=true&sd=true

B Melléklet: a VEC modellek adatai

A késleltetett endogén változók együtthatómátrixai a szezonális nélküli modellben

A1	dhicp_l1	dunemp_l1	korm_l1	tunt_l1	bizn_l1
dhicp	0,325	1,463	-0,092	-0,007	-0,070
dunemp	0,075	-0,338	-0,056	-0,006	-0,044
korm	0,702	-0,596	1,285	-0,126	0,643
tunt	0,844	0,077	-0,609	-0,037	0,136
bizn	-0,775	0,311	-0,335	0,126	0,296

A2	dhicp_l2	dunemp_l2	korm_l2	tunt_l2	bizn_l2
dhicp	-0,180	0,253	0,114	0,030	0,013
dunemp	0,053	-0,278	0,001	-0,035	0,017
korm	0,619	-0,729	-0,051	-0,006	-0,487
tunt	0,351	-6,463	1,313	0,414	0,937
bizn	-0,117	0,959	-0,301	-0,046	0,113

A3	dhicp_l3	dunemp_l3	korm_l3	tunt_l3	bizn_l3
dhicp	0,464	0,077	0,000	0,029	0,078
dunemp	0,252	-0,128	0,035	-0,010	0,007
korm	-0,911	-0,554	-0,256	0,077	-0,176
tunt	1,341	-5,245	-0,841	0,284	-1,204
bizn	0,463	0,695	0,659	-0,023	0,613

Megjegyzés: a *hicp* a harmonikus fogyasztói árindex változása, a *dunemp* a munkanélküliség változása, a *korm* a kormánypártok népszerűsége, a *tunt* a tüntetések darabszáma, a *bizn* a bizonytalanok aránya változó. Az 'l1' egy késleltetést jelöl, az 'l2' 2, az 'l3' 3 késleltetést.

A késleltetett endogén változók együttthatómátrixai a szezonalitást tartalmazó modellben

A1	dhicp_l1	dunemp_l1	korm_l1	tunt_l1	bizn_l1
dhicp	0,317	1,483	-0,100	-0,031	-0,070
dunemp	0,100	-0,432	-0,056	0,008	-0,045
korm	0,937	-1,513	1,214	-0,142	0,631
tunt	0,812	0,537	-0,402	0,108	0,120
bizn	-0,885	0,703	-0,275	0,159	0,315

A2	dhicp_l2	dunemp_l2	korm_l2	tunt_l2	bizn_l2
dhicp	-0,164	0,396	0,105	0,012	0,011
dunemp	0,062	-0,486	0,015	-0,011	0,023
korm	0,923	-1,902	-0,002	0,010	-0,491
tunt	-0,566	-2,655	0,959	0,512	0,549
bizn	-0,317	1,532	-0,351	-0,070	0,103

A3	dhicp_l3	dunemp_l3	korm_l3	tunt_l3	bizn_l3
dhicp	0,452	0,223	0,024	0,024	0,098
dunemp	0,258	-0,309	0,009	-0,003	-0,019
korm	-0,952	-1,407	-0,280	0,119	-0,229
tunt	0,646	-2,620	-0,624	0,368	-0,756
bizn	0,577	1,087	0,672	-0,080	0,643

Megjegyzés: a *hicp* a harmonikus fogyasztói árindex változása, a *dunemp* a munkanélküliség változása, a *korm* a kormánypártok népszerűsége, a *tunt* a tüntetések darabszáma, a *bizn* a bizonytalanok aránya változó. Az 'l1' egy késleltetést jelöl, az 'l2' 2, az 'l3' 3 késleltetést.